

YEREL BASINA GÖRE 1939-1945 YILLARI ARASINDA MALATYA'DA EĞİTİME KATKI SUNAN KURUMLAR

INSTITUTIONS CONTRIBUTING TO EDUCATION IN MALATYA BETWEEN
1939 AND 1945 ACCORDING TO THE LOCAL PRESS

Mehmet Korkud AYDIN*

Geliş Tarihi/Received:10.12.2025

Kabul Tarihi/Accepted:09.06.2026

Öz

İkinci Dünya Savaşı yılları, Türkiye için her alanda zor şartların yaşandığı yıllar olmuştur. İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı döneminin de başlangıcı olan bu süreçte savaşın etkileri sadece Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük şehirleri değil taşradaki şehir ve kasabaları da bütün şiddetiyle etkisi altına almıştı. Alınan tedbirler ve kararlar, hayatın her alanını olumsuz etkilemişti. Ülke genelinde hayata geçirilen olağanüstü tedbirler ve alınan kararların gölgesinde Malatya'da da idari, iktisadi, sosyal ve kültürel hayatın etkilendiği, hizmetlerin zaman zaman aksadığı görülmektedir. Buna karşın Millî Eğitim politikaları kapsamında eğitim seferberliği hız kesmeden devam etmiştir. Çalışmamızın amacı, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Malatya'daki eğitim faaliyetlerini sivil toplum ve basın ekseninde incelemektir. Yerel tarihin irdelendiği bu çalışmada Malatya'daki eğitimin paydaşları olan kuruluşlarının savaş yıllarındaki katkıları ele alınmıştır. Bu süreçte Halkevi, Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu, Türk Hava Kurumu, Yardım Sevenler Derneği ile Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Derneği Malatya'da örgün ve yaygın eğitime önemli oranda katkı sunan kuruluşlardır. Bunlara yerel basını da eklemek gerekmektedir. Yörede Maarif Vekâletince yürütülen örgün ve yaygın eğitim hizmetlerine ek olarak öteden beri faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşlarıyla bu süreçte kurulan Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Derneğinin önemli katkıları, arşiv belgeleri ve yerel basının tek temsilcisi olan Fırat'ın 1939-1945 yıllarına ait sayıları gözden geçirilerek değerlendirilmiştir. Özellikle eğitim çağına gelmiş fakat maddi imkânsızlık nedeniyle okula gidemeyen birçok kimsesiz ve yoksul çocuğun eğitim-öğretim göreceği yeni okullar açıldığı gibi eğitim ihtiyaçlarının karşılanması için de seferber olunmuştur. Ayrıca her yaşta insanın yararlanacağı türden yaygın eğitim faaliyetleri gerçekleştirilmiş, okuma-yazma, yabancı dil ve meslek edindirme kursları açılmıştır. Nitel bir araştırma olan çalışmada doküman analizi tekniği kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Malatya, Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu, Yardım Sevenler Derneği, Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Derneği.*

*Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, korkudaydin@hotmail.com, (<https://orcid.org/0000-003-1645-7825>).

Abstract

The years of World War II were a period of severe hardship for Türkiye in every respect. The effects of the war, which also marked the beginning of İsmet İnönü's presidency, were felt not only in major cities such as Ankara, İstanbul, and İzmir, but also intensely in provincial towns and rural areas. The measures and decisions taken during this period negatively influenced all spheres of life. Under the shadow of the extraordinary nationwide precautions, administrative, economic, social, and cultural life in Malatya was similarly affected, and public services were occasionally disrupted. Nevertheless, the educational mobilization pursued within the framework of national education policies continued without interruption. The aim of our study is to examine the educational activities in Malatya during the Second World War with a focus on civil society and the press. This study, focusing on local history, examines the contributions of the institutions that served as stakeholders of education in Malatya during the war years. During this period, the People's House (Halkevi), the Red Crescent (Kızılay), the Child Protection Agency (Çocuk Esirgeme Kurumu), the Turkish Aeronautical Association, the Charity Association (Yardım Sevenler Derneği), and the Association for Increasing the Educated and Supporting Students (Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Derneği) made significant contributions to both formal and non-formal education. The local press should also be included among these contributors. In addition to the formal and non-formal education services implemented by the Ministry of Education, the contributions of these longstanding civil society organizations, as well as the newly founded Association for Increasing the Educated and Supporting Students, were evaluated through archival documents and issues of *Fırat Newspaper*—the sole representative of the local press between 1939 and 1945. New schools were opened, particularly to support orphaned or impoverished children who could not attend school due to financial difficulties, and efforts were mobilized to meet their educational needs. Furthermore, various non-formal education activities were offered for people of all ages, including literacy courses, foreign language instruction, and vocational training. This qualitative study employed document analysis.

Keywords: *Malatya, Red Crescent, Child Protection Agency, Charity Association, Association for Increasing the Educated and Supporting Students.*

Giriş

İncelenen dönem, İkinci Dünya Savaşı’nın yaşandığı yılları kapsamaktadır. Bu dönemde Türkiye, her an savaşa girecekmiş gibi askeri tedbirlere başvurmuş; ülkenin önemli bir bölümünde seferberlik uygulamasına geçmişti. Dünyada yaşanan şartlar, iç politikayı belirlemiş, Milli Koruma Kanunu ve Varlık Vergisi gibi olağanüstü tedbirler hayata geçirilmişti. Ancak Türkiye, yakın savaş tehdidini yanı başında hissetse de siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel dönüşüm ve değişim hamlelerini sürdürmekten geri kalmamıştı. Özellikle milli eğitim seferberliği hız kesmeden devam etmiştir. Zira İsmet İnönü’nün cumhurbaşkanı olduktan sonra üzerinde titizlikle durduğu önemli hususlardan biri de Atatürk döneminden devraldığı milli eğitim seferberliğini başarıyla sürdürmek ve daha ileriye götürmektir.

İsmet İnönü, 1 Kasım 1939’da TBMM’yi açış konuşmasında Türkiye’nin ekonomik ve genel durumunda sıkıntılı bir dönem yaşansa da milli eğitim politikasının belirlenen hedeflere ilerlemesi için gereken tedbirlerin zamanında alınacağını söylemişti. İnönü, Hükümetin ilköğretimle ilgili alacağı tedbirlerin yanı sıra teknik eğitimin her alanında da yeni şubelerin açılacağını vurgulamış; mühendis ve yüksek mühendis ordusunu yaratacak okulları açmak için acele edilmesini istemişti.¹ Nitekim ilköğretimden başlayarak mesleki ve teknik eğitime kadar milli eğitimin her alanında okullaşmanın hızla arttığı görülmektedir. Yurdun her köşesinde yeni okullar açılmış, öğretmen açığını giderecek tedbirler alınmıştır. Eğitimciler okullarına ilaveten 17 Nisan 1940’da köy enstitüleri açılmış, mesleki ve teknik eğitim okullarının sayısı da önemli oranda artmaya başlamıştı. Ancak İsmet İnönü’nün 7 Ağustos 1944’te ısrarla vurguladığı milli eğitim politikasının istenen hedeflere ulaşabilmesi ve başarılı olabilmesi için sadece Hükümetin aldığı tedbirler ve gerçekleştirdiği okullaşma faaliyetlerinin yeterli olamayacağı da bilinen bir gerçektir. Milli eğitim seferberliğine toplumun her kesiminin katkı sunması; taşrada validen belediye başkanına, okul müdüründen öğretmene ve öğrenci velisine kadar bu seferberliği gönülden desteklemesi gerekiyordu.²

Hükümet, Milli eğitim seferberliğinin ülkenin her kesiminde olduğu gibi Malatya’da da belirlenen hedeflerin gerisinde kalmaması için önemli yatırımlar gerçekleştirmiş; ilköğretimden meslek okullarına kadar yeni okullar açıp, öğrenci sayısının her geçen gün artmasına özen göstermiştir. Maarif Vekâletinin bu seferberliğin sürdürülebilmesi için yerelde de Halkevi, Çocuk Esirgeme Kurumu, Yardım Sevenler Derneği ve Türk Hava Kurumu gibi önemli paydaşları olmuş; örgün ve yaygın eğitime katkı sunmaya çalışmışlardı. Bunların dışında Malatya Milletvekili M. Nedim Zapçı’nın “Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Kurumu” adıyla kurduğu bir dernek marifetiyle de oldukça önemli bir eğitim hizmetine imza atılmıştı.

II. Dünya Savaşı’nın sürdüğü sıkıntılı günlerde, devletin eğitim politikalarının taşrada nasıl karşılık bulduğunun ve sivil kurumlarca nasıl desteklendiğinin ortaya konması, Türkiye’nin eğitim tarihinin daha iyi anlaşılması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, söz konusu sürecin Malatya örneğindeki uygulamalarını görünür kılarak literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Malatya’da önceki yıllarda olduğu gibi olağanüstü şartların yaşandığı savaş yıllarında da örgün ve yaygın eğitime katkı sunan kurumların ilki Malatya Halkevidir.

¹ TBMM.(1993), İsmet İnönü’nün TBMM’deki Konuşmaları (1920-1973) II, Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 7

² Turan, İlhan, (2002), İsmet İnönü, Eğitim-Öğretim Üzerine, Ankara: Türk Eğitim Derneği-İnönü Vakfı, <https://www.ismetinonu.org.tr/yayinlar/> (2.12.2025)

1.MALATYA HALKEVİ

1932 yılında kurulan Malatya Halkevi, 1939-1945 yılları arasında örgün ve yaygın eğitime destek veren kurumlardan biri olarak öne çıkmıştı. Bu dönemde dokuz şubesiyle faaliyette bulunan Halkevinin Dil ve Edebiyat, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Müze ve Tarih, Köycülük ve Güzel Sanatlar(Ar) şubeleri marifetiyle hem örgün hem de yaygın eğitim çalışmalarını sürdürdüğü görülmektedir. Malatya Halkevince gerçekleştirilen faaliyetleri şu şekilde gruplandırabiliriz:

1.1.Bilgilendirme Toplantıları ve Konferanslar

Halkevinin düzenlediği toplantı ve konferanslarda Halkın Cumhuriyet değerlerini özümsemesi ve milli bilincin güçlenmesine önem verilmiştir. Özellikle millî bayramların kutlanmasında Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesiyle Ar şubesi yoğun bir çaba sarf etmiştir. Vilâyet makamının önemli bir paydaşı olarak Malatya Halkevi, 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramı ve 29 Ekim Cumhuriyet Bayramının yanı sıra 15 Mayıs Hava Şehitlerini Anma Günü, 23 Temmuz Hatay'ın Anavatana Kavuşma Bayramı, 24 Temmuz Lozan Günü ve 26 Eylül Dil Bayramı gibi milli günlerde de çeşitli anma ve kutlama etkinlikleriyle yurt sevgisi ve halkın milli bilincinin güçlenmesinde önemli bir yaygın eğitim kurumu rolünü üstlenmiştir.³ Ayrıca 12-20 Aralık tarihleri arasında Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyetinin bir paydaşı olarak yediden yetmişe bütün milleti ilgilendiren millî iktisat politikasının esaslarının belleklere kazınması amacıyla düzenlenen Yerli Malı Haftası etkinliklerinde de etkili olmuştur. Hafta boyunca Halkevi salonunda yerli malı kullanımı ve tasarruf bilincinin geliştirilmesi amacıyla konferanslar düzenlenmiştir.⁴

Halkevince, oluşturulan bir takvime bağlı kalınarak yıl boyunca farklı konularda da konferanslar ve anma toplantıları düzenlenmiştir. Bu kapsamda Malatya Halkevi, İstanbul Üniversitesi Tarih Profesörü Mükrimin Halil Yinanç ve Türk Edebiyatı alanında söz sahibi olan önemli isimlerden Profesör Ali Nihat Tarlan'ın konuşmacı olarak katıldıkları konferanslara ev sahipliği yapmıştır. Mükrimin Halil Yinanç, "Milattan Evvel ve Sonra Anadolu Türklerinin Etnografik Vaziyetleri" konulu bir konferans vermiştir.⁵ Ali Nihat Tarlan da Türk Dilinin millî birliğin teşekkülünde oynadığı büyük rolü anlatmıştır.⁶

Halkevi, her hafta salı akşamları verilen konferanslarla da halkın "fikri terbiye ve inkişafı üzerinde büyük bir tesir icra edecek" katkılar sağlamayı hedeflemiştir.⁷ Bu kapsamda Malatya Maarif Müdürü Avni Ülkener 27 Kasım 1941'de "Terbiye" konulu bir konferans vererek konuşmasında halk eğitime vurgu yapmıştır. ⁸ Halkevinin folklor üzerine yaptığı çalışmalar da "Salı konferansları" programında yer almıştı. Halkevi Dil ve Edebiyat şubesi üyesi ve aynı zamanda Fırat yazarlarından Şemsi Belli "Malatya folkloru" konulu bir konferans vermiş; konferans büyük ilgi toplamıştı. Konferans, 6 Şubat 1945'te saat 15.00'te halkevi salonunda gerçekleştirilmiş; Malatya'ya has görenekler ve halk türküleri konu edilmişti.⁹ Halkevi üyelerince sunulan "Mutat haftalık" konferanslarda Türk Tarihinin çeşitli dönemlerine ait

³ Aydın, M. Korkud, Aydın, Mesut. Kaya, Fatih (2016). "Malatya Halkevi Öncülüğünde Gerçekleştirilen 26 Eylül Dil Bayramı Kutlamaları (1932- 1951)", Electronic Turkish Studies, 11/21, s.1 vd.

⁴ Aydın, M. Korkud. (2016). "Malatya Halkevi Öncülüğünde Kutlanan Tasarruf ve Yerli Malı Haftası Etkinlikleri (1932-1951)". Belgi. Sayı: 11 (Kış 2016/ I), s.114

⁵ Fırat, "Halk Evimizde Bir Konferans", 30 Temmuz 1940

⁶ Fırat, "Profesör Ali Nihat Tarlan Konferans Verdi", 11 Mart 1941; Fırat, "Profesör Ali Nihat (Tarlan) Şerefine Verilen Ziyafet", 11 Mart 1941

⁷ Fırat, "Konferans", 15 Nisan 1941

⁸ Fırat, "Konferans", 28 Kasım 1941

⁹ Fırat, "Konferans", 9 Şubat 1945

önemli konulara da yer verilmişti. Örneğin, 19 Ocak 1939’da Malatya Lisesi Tarih öğretmeni Hüsnü Bey, Hun Türkleriyle ilgili bir konferans vererek iç Asya’dan Avrupa’ya kadar olan tarihi safahat hakkında ilgi uyandıran bir konuşma yapmıştır.¹⁰ Yine 26 Eylül Dil Bayramı yıldönümü etkinliklerinde konferanslar düzenlenmiş, Dil ve Edebiyat Şubesi üyelerinden Melahat Sezener Türk Dilinin önemine dikkat çeken konuşmalar yapmıştır.¹¹ Malatya Lisesi Edebiyat öğretmeni Melahat Sezener ayrıca “tasarruf ve yerli malı kullanımı”¹² ve “Cumhuriyet”¹³ konulu konferanslar vererek halk eğitimine önemli katkılar sunmuştur. Halkevinin başlattığı haftalık konferanslara İstanbul Üniversitesinden Doçent Vehbi Eralp de misafir edilerek 19 Nisan 1941’de İstanbul Sinemasında “Laiklik Nedir Ne Gibi İhtiyaçlardan Doğmuştur?” konulu bir konferans verilmiş; laikliğin medeni âlem tarafından hangi ihtiyaçlar ve zorunluluklar sonucunda kabul edildiği ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Vehbi Eralp ayrıca laikliğin dinsizlik anlamına gelmediğine vurgu yapmış, konferans dinleyiciler tarafından büyük bir ilgiyle dinlenmiştir.¹⁴

Halkevince anma konferansları da düzenlenmişti. 14 Ocak 1944’te vefat eden milli şair ve milletvekili Mehmet Emin Yurdakul için 25 Ocak 1944’te saat 16.00’da Halkevinde bir anma programı hazırlanmış; Malatya Lisesi Felsefe öğretmeni Muhtar Erdemer tarafından bir konferans sunulmuştu. Konferansta Türk Edebiyatında kendine has bir çıkış açan Mehmet Emin Yurdakul’un hayatı, edebi şahsiyeti, eserleri ve özellikle “Türk Sazı” adlı eserindeki şiirleri hakkında önemli bilgiler verilmişti.¹⁵ Yine düzenli olarak her yıl gerçekleştirilen anma programlarından biri de milletvekili ve şair Abdülhak Hamit Tarhan için düzenlenmiş; Muhtar Erdemer tarafından 13 Nisan 1944’teki anma programında Şair’in hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmişti.¹⁶

Halkevince döneme damgasını vuran sağlık sorunları ve bu konuda alınması gereken tedbirler konusunda da tıp alanında yetkin isimler konuk edilip halkın aydınlanmasına ayrı bir önem verilmişti. Bu dönemde göz hastalıkları ve trahom, Malatya’da yaygın olan hastalıkların başında gelmekteydi. Halkı Trahom hastalığı ve “görme engellileri” konusunda bilgilendirmek amacıyla Ankara Gazi Enstitüsü Sakat Çocuklar Terbiye Öğretmeni Mithat Enç’i davet eden Halkevi, 9 Temmuz 1941’de pedagojik mahiyette bir konferans vermesine imkân sağlamıştır. Konferans, yerel basında da duyurulmuş; halkın katılımına vurgu yapılmıştır.¹⁷ Halkevi salonunda gerçekleştirilen konferansta görme kusurları, görme engellileri ve görme bozukluklarının yarattığı sonuçlar hakkında önemli konulara değinilmişti. Bu konferansta farklı ülkelerin görme engellilerinin durumları ile bizim görme engellileri karşılaştırılmış; Türkiye’de trahom mıntıkları açıklanmış, Avrupa’da trahom sonucu görme engeli olan insanlara yapılan yardımın şekli ve verilen eğitim süreci açıklanmıştır. Mithat Enç, Avrupa’da yeni eğitim uygulamalarıyla görme engellilerinin artık ihmal edilmeyerek kendilerine toplum içinde görev verildiğini de belirtmiştir.¹⁸

Dönem itibarıyla yaygın olan hastalıklardan biri de lekeli humma(tifüs) hastalığıydı. Halkevi, bu hastalık hakkında da halkın bilgilendirilmesi ve önleyici tedbirlerin neler olduğunun öğrenilmesi için konuyla ilgili bir konferans düzenlemiş; programa bir de temsil ekleyerek

¹⁰ Fırat, “Halkevi Konferansları”, 20 Ocak 1939

¹¹ Fırat, “Dil Bayramı”, 27 Eylül 1940; Fırat, “Dil Bayramı Kutlandı”, 29 Eylül 1942

¹² Fırat, “Tasarruf Ve Yerli Malı Haftası”, 17 Aralık 1940

¹³ Fırat, “Konferans”, 28 Ekim 1941

¹⁴ Fırat, “Konferans”, 22 Nisan 1941

¹⁵ Fırat, “Milli Şair Mehmet Emin Yurdakul Anılacak”, 25 Ocak 1944

¹⁶ Fırat, “Abdülhak Hamit Anıldı”, 14 Nisan 1944

¹⁷ Fırat, “Konferans”, 8 Temmuz 1941

¹⁸ Fırat, “Konferans”, 11 Temmuz 1941

halkın konferansa katılımını özendirmişti. Halkevi Sosyal Yardım şubesi tarafından düzenlenen konferans yerel basında da duyurulmuştu. 20 Ocak 1944'te Malatya Valisi Ahmet Kınık, daire müdürleri ve memurlarının da hazır bulunduğu konferans, Doğumevi doktoru Tarık Maktav tarafından verilmişti. Dr. Maktav, lekeli hummanın tarihçesini anlatmış, yaptığı tahribatın önlenmesi için tıbbın geçirdiği evreleri açıkladıktan sonra hastalıktan korunma çarelerini ve tedavi usullerini anlatmıştır. Dr. Maktav, lekeli hummaya karşı ilk aşının Türkiye'de uygulandığını daha sonraları Almanya'ya ve bütün dünyaya yayıldığını, aşının halen Refik Saydam hıfzıssıhhasında yapılmakta olduğunu belirterek konferansa son vermiştir.¹⁹

Halkevinde Halk sağlığı konusunda verilen konferanslardan biri de doğum ile ilgilidir. Doğum doktoru Arif Sözen, 15 Şubat 1939'da özellikle annelerin câhil ebeler elinde nasıl telef olduklarına dair yaptığı konuşmada doğum sırasında yaşanan problemlerden bahsetmiş; Cumhuriyetten sonra doğum meselesine, devletçe layık olduğu ehemmiyetin verildiğine ve dikkatle takip edildiğine vurgu yapmıştır. Devletin hemen her şehirde doğumevi açtığını ve bu kurumda gerçekleştirilen doğumlar sonrasında çocuk ölümlerinin önüne geçildiğini açıklamıştır.²⁰

Yerel basının tek temsilcisi olan Fırat da hem halkı bilgilendirme konusunda üzerine düşen görevi yerine getirmiş hem de Halkevinin faaliyetleri hakkında değerlendirmeler yaparak onların öz eleştiri yapmalarına, daha iyi ve kalıcı hizmetler sunmalarına kapı aralamıştır. Bu kapsamda yapılan değerlendirmeler ve tenkitler oldukça önemlidir. Fırat, 22 Kasım 1940 tarihli sayısında "Halkevi Konferansları" başlığıyla yaptığı haber ve değerlendirme yazısında Malatya Halkevinin kış dönemine ait konferanslara başladığını belirtmiş; devlet memurlarıyla Halkın "fikrî inkişâfları üzerinde pek müteessir olan" haftalık konferanslara düzenli olarak devam etmeleri temennisinde bulunmuştur. Konferanslara katılım konusunda Vilayet makamının müdür ve memurlara bir tamim göndermiş olduğunu da haberde vurgulamıştı. Konferansların beklenen ve gözetilen faydayı sağlayabilmesi için "yurttaşların bu konferanslara muntazaman devam etmeleri" özellikle tavsiye edilmiştir.²¹

1.2.Çeşitli Alanlarda Düzenlenen Kurslar

1.2.1.Okuma Yazma Kursları

Halkevleri, Maarif Vekâletinin ülke genelinde sürdürdüğü okuma-yazma seferberliğinin önemli bir paydaşı olmuştur. Halkevleri, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi aracılığıyla okuma çağını geçmiş bireyler için öncelikli olarak kurslar açmış; en azından okuyup yazabilen bireylerin yetiştirilmesine katkı sağlamıştır. Açıldığı günden itibaren de bu görevini imkânlar ölçüsünde yerine getirmiştir. Halk eğitimi veya yaygın eğitimin en güzel örneklerinden birini oluşturan okuma-yazma kurslarında, öğretmen üyelerinden yararlanan Halkevi, dershane olarak ya bünyesinde oluşturduğu derslikleri ya da örgün eğitim veren okulların mesai bitiminde belirlenen dersliklerinden yararlanmıştır. Köylerde de okul dersliklerinin yanı sıra derslik olmaya elverişli odalar düzenlenerek bu görev yerine getirilmiştir.²²

¹⁹ Fırat, "Halkevi Müsameresi Büyük Bir Başarı İle Sona Erdi", 21 Ocak 1944

²⁰ Fırat, "Halkevi Konferansları" 17 Şubat 1939

²¹ Fırat, "Halkevi Konferansları", 22 Kasım 1940

²² Kurslar, Halkevleri talimatnamesinin 6. Bölümünde yer alan Halk dershaneleri ve kurslar yönetmeliğinin 79-88. Maddelerinde yer alan hükümlere göre açılmıştı. Yönetmeliğin 82. Maddesinde "her yerin hususiyetine ve ihtiyacına göre mahalli teşebbüs ve gayretlerle açılır" ibaresi yer almakta ve 81. Maddesinde de "okul tarzında devamlı olmayan bu kurslar kısa devrelidir" denilmekte idi. Bkz. T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA.), 490-1-0-0 Kutu No:1060, Dosya No:1073, Sıra No: 1, Belge No:157; BCA., 490-1-0-0 Kutu No: 6, Dosya No:28, Sıra No: 23, Belge No: 6

Malatya Halkevi, 14 Ekim 1941 tarihli Fırat’ta yayımlanan ilanda, Malatya merkezde “ilk tahsil çağında olmayan ve okuma yazma bilmeyen yurttaşlar için” bir kurs açmayı kararlaştırdığını duyurmuştur. Altı aylık bir süreyle devam edecek kursa okuma-yazma öğrenmek isteyen yurttaşların Halkevine müracaat ederek kayıt yaptırmaları istenmiştir.²³ 2 Aralık 1941 tarihli Fırat’ta yayımlanan haberde ise okuma-yazma kursunun merkezi bir konumda bulunan İnönü İlkokulu’nda açılmasına karar verildiği bilgisi yer almıştı. Bu kursa devam edeceklerin kayıt işlemlerini yaptırmak için İnönü İlkokulu kurs öğretmenliğine müracaat etmeleri istenmiştir. Fırat da okuma-yazma kursuna katılımları teşvik etmek için okuma-yazma bilmeyen yurttaşların bu fırsatı kaçırmamalarını özellikle tavsiye etmiştir.²⁴ Yerel basında kursa katılanların sayısı ve sonuçları hakkında bir bilgiye rastlanmamıştır. Ancak 1941 yılında açılan kursa katılımın az olduğu ve katılanlardan da başarılı olanların sayısının 18 ile sınırlı olduğu görülmektedir. Nitekim 4 Haziran 1941’de Malatya Halkevi Başkanı Mustafa Naim Karaköylü imzasıyla CHP Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda 1940-41 yılı içinde açılan Türkçe okuyup yazma kursunda başarılı olan ve belgeleri verilen 18 işçi ve esnafa ait listenin sunulduğu belirtilmektedir. Ancak yazı ekine arşiv kayıtlarında rastlanmamıştır.²⁵ CHP Genel Sekreterliğince okuma-yazma kursları için halkevlerine; kurs masrafları, teftiş ücreti(50 lira), alfabe ve kurs ihtiyaçlarını karşılayamayanlara yapılacak yardımlar(20 lira) ile öğretmen ücretlerini karşılamak maksadıyla 200 lira gönderilmektedir.²⁶

1942 yılında da okuma-yazma bilmeyen yurttaşlar için kurs açılacağı duyurulmuştu. Fırat aracılığıyla 3 Kasım 1942’de yapılan duyuruda, okuyup yazma bilmeyen yurttaşlar için geçen yıl olduğu gibi 1942-43 döneminde de yine İnönü İlkokulu’nda bir kurs açılacaktır. Kurs gece eğitimi verecek olup, okuma-yazma öğrenmek isteyen esnaf çıraqlarıyla okuma çağını geçiren yurttaşların bu kurslara devam edebilmeleri için İnönü İlkokulu kurs öğretmenine müracaat edip kayıt olmaları istenmiştir.²⁷

1943 yılında ise Malatya Halkevi idare heyeti, 10 Temmuz 1943’te haftalık toplantısında aldığı kararla Halk Dershaneleri ve Kurslar komitesinin denetiminde Halkevi salonunda haftada 3 gün olmak üzere kadınlara mahsus okuma-yazma ve hesap kursları açmayı uygun görmüştü. Kursta dersleri Türkçe öğretmeni Melahat Sezener verecektir.²⁸ Fırat, açılacak kursu, 18 Ağustos 1944 günkü sayısında “Halkevinde Kadınlar İçin Okuma Yazma Kursu Açılıyor” manşetiyle duyurmuştu. Kadınlar için açılacak okuma-yazma kursunun 21 Ağustos 1943’ten itibaren Pazartesi, Perşembe ve Cumartesi günleri saat 16:00-17:00 arasında Halkevi salonunda verilmeye başlanacağı belirtilmişti. Fırat, Türkçe öğretmeni Melahat Sezener’in ders vereceği bu kurstan “bilgiye istekli kadınlarımızın ve ilkokul çağını aşmış genç kızlarımızın faydalanmaları” tavsiyesinde bulunmuştu.²⁹

Okuma-yazma kursu açılan kurumlardan bir de eski Malatya Cezaeviydi. Fırat, 23 Ocak 1945 tarihli sayısında yaptığı haberde, eski cezaevinde okuyup yazma bilmeyen hükümlü ve tutukluların bu eksikliklerini gidermek amacıyla Halkevince bir okuma-yazma kursu açıldığı belirtilmişti. Kursa devam edenlerin defter, kalem ve kitap gibi ihtiyaçlarının da Malatya Yardım Sevenler Derneğince karşılandığı duyurulmuştu.³⁰ Okuma-yazma kursları, 1950 yılına kadar devam etmiş; 1950 yılında Malatya Vilâyeti genelindeki 21 halkevi ve halkodasında, 22

²³ Fırat, “Halkevi Reisliğinden”, 14. Ekim 1941

²⁴ Fırat, “Okuma Yazma Kursu”, 2 Aralık 1941

²⁵ BCA.,490-1-0-0 Kutu No:1057, Dosya No:1058, Sıra No: 1, Belge No:109

²⁶ BCA.,490-1-0-0 Kutu No:1057, Dosya No:1058, Sıra No: 1, Belge No: 26

²⁷ Fırat, “Halkevi Başkanlığından”, 3 Kasım 1942

²⁸ Fırat, “Halkevinde Kurslar Açıldı”, 13 Temmuz 1943

²⁹ Fırat, “Halkevinde Kadınlar İçin Okuma Yazma Kursu Açılıyor”, 18 Ağustos 1944

³⁰ Fırat, “Cezaevinde Okuma Kursu Açıldı”, 23 Ocak 1945

Türkçe okuma-yazma kursu açılmış; CHP Genel Sekreterliğince kurs masrafları için 4200 lira gönderilmişti.³¹

1.2.2.Meslek Edindirme Kursları (Biçki-Dikiş, Nakış, Çiçek ve Pastacılık Kursları)

Malatya Halkevinde Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi aracılığıyla açılan bir başka kurs da meslek edindirme kursları olup, bu kurslar da biçki-dikiş ve nakış, şapka, çiçek ve pastacılık kurslarıydı. Bu kurslar da yine okul çağını geçirmiş genç kızlar ve kadınlara yönelikti. Halkevi başkanı Şevki Sözen imzasıyla 16 Şubat 1940'da Fırat'ta "Sayın Vatandaşlara" manşetiyle yayımlattırılan duyuruda Malatya Halkevinde "mübrem ihtiyaçları karşılamak üzere" bir biçki-dikiş kursu açılacağı belirtilmişti. Kursta bir ev için gerekli olacak biçki ve dikiş öğretilcekti. Kursun süresi ise üç ay olarak belirlenmişti. Arzu eden kadınların, kayıtlarını yaptırmak için Malatya Halkevi sekreterliğine müracaat etmeleri istenmişti.³² Fırat, 16 Nisan 1940 günkü sayısında "Güzel Bir İş ve Hayırlı Bir Faaliyet" manşetiyle biçki-dikiş kursunu okurlarıyla paylaşmış; kursun 12 Nisan 1940 tarihinden itibaren başladığını, kurslara katılmak isteyen kadınların bu tarihten sonra da kayıt yaptırarak derslere devam edebileceklerini duyurmuştu. Ayrıca kursun Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri saat 14:00-17:00 arasında verildiği, kurs öğretmenleri kadrosunda da Semiha Somer, Nuriye Güven, Aydın Akış, Ayşe ve Nazife Hanımların olduğu yer almaktaydı. Kursta ise metot, biçki-dikiş, şapka, çiçek, makine ve el nakışları ile yağlı boya resim gibi dersler vardı.³³

Açılan biçki-dikiş kursu, üç aylık bir eğitimden sonra 15 Temmuz 1940'da sona ermişti. 20 Temmuz Cumartesi günü saat 16.00'da da kursa katılan kadınların çalışmalarından oluşturulan bir sergi açılmış, aynı gün katılımcıların diploma töreni de gerçekleştirilmişti.³⁴

Fırat, 12 Kasım 1940 tarihli sayısında da 1940 Nisanında başlatılan biçki-dikiş kursunun olumlu sonuçlar verdiğini ve tekrar bir biçki-dikiş kursun açılacağını haberleştirmişti.³⁵

29 Nisan 1941 tarihli Fırat, Halkevi ve Yardım Sevenler Derneğince 1 Mayıs'tan itibaren kadınlara yönelik yeni bir biçki-dikiş ve nakış kursunun açılacağını duyurmuştu. Kursa her isteyen kadının katılabileceği belirtilirken Halkevinde açılacak olan bu kurs için üç günden beri kayıt işlemlerinin devam ettiği ifade edilmişti. Ayrıca önceki kurslarda elde edilen başarılı sonuçlardan sonra bu dönem kursunun çok rağbet gördüğü ve az zamanda birçok müracaatın yapıldığı vurgulanmıştı.³⁶ Her dönem yapıldığı gibi pastacılık kursuna devam eden kursiyerler, 24 Ağustos 1941'de öğretmenlerinin denetiminde Halkevi salonunda bir çay ziyafeti vermişler ve bu ziyafette hazırladıkları pastaları sergilemişler; davetlilere de ikram etmişlerdi. Kursu henüz bitirmemiş olmalarına karşın hazırladıkları pastalar, davetlilerce çok beğenilmişti.³⁷

Malatya halkevi tarafından açılmış olan biçki-dikiş, nakış, çiçekçilik ve pastacılık kursu, yedi aylık bir eğitimden sonra tamamlanmıştır. Kursiyerlerin sınavları yapılmış; kurslara katılanlardan 140 kursiyerden başarılı olanlara bir heyet huzurunda diplomalarının takdim edileceği duyurulmuştu.³⁸ Kursiyerlerin kursta yaptıkları ürünleri sergileyecekleri, serginin

³¹ BCA., 490-1-0-0 Kutu No:1057, Dosya No:1058, Sıra No: 1, Belge No:3-4

³² Fırat, "Sayın Vatandaşlara", 16 Şubat 1940

³³ Fırat, "Güzel Bir İş ve Hayırlı Bir Faaliyet" 16 Nisan 1940

³⁴ Fırat, "Halkevimizde Açılacak Sergi", 19 Temmuz 1940; Fırat, "Sergi Açıldı", 23 Temmuz 1940; Fırat, "Halk Evimizin Yerinde Bir Mesaisi", 26 Temmuz 1940

³⁵ Fırat, "Halk Evimiz Kış Mesaisine Başladı", 12 Kasım 1940

³⁶ Fırat, "Halkevinde Bayanlara Kurs Açılıyor", 29 Nisan 1941

³⁷ Fırat, "Çay Ziyafeti", 26 Ağustos 1941

³⁸ Fırat, "Kurslarda Bulunan Talebelerin İmtihanı Başladı", 25 Kasım 1941

önceki yıllara göre daha görkemli olacağı da haberleştirilmişti.³⁹ Kurstan mezun olan öğrenciler, 7 Aralık 1941’de kursta öğrendikleri bilgileri ve becerilerini yansıtan çok güzel bir sergi hazırlamışlardı. Sergi, Malatya Halkevi Başkanı Mustafa Naim Karaköylü’nün açış konuşmasından sonra CHP Parti Müfettişi Mitat Aydın, CHP Malatya İl Başkanı Şefik Tugay; Parti ve Halkevi idare heyetleriyle kalabalık bir davetli huzurunda Malatya Valisi Fahri Özen tarafından açılmıştır.

Halkevi Başkanı Mustafa Naim Karaköylü açış konuşmasında Halkevince açtıkları ve 140 öğrencinin katıldığı biçki-dikiş, nakış, çiçek ve pastacılık kurslarının çok rağbet gördüğünü belirterek kursun; Malatyalılara Türk kadınlarının fikir ve zeka kudretinin sonucu olan ince ve cazip bir sergi hediye ettiğini ifade etmişti. Konuşmasını kursta görev yapan Ayşe Güner, Melahat Kalyoncu, Pervin Abacı ve Süreyya Başaran’a teşekkür ederek sürdürmüştü. Vali Fahri Özen de sergiyi açtıktan sonra bu güzel eseri meydana getiren Türk kadınlarına teşekkür etmiş ve daha büyük işler başarmalarını temenni etmişti. Sergi gezildikten sonra davetlilere pasta ve çay ikram edilmişti.⁴⁰ Kursiyerlerin diplomaları da Halkevinde yapılan bir törenle 28 Haziran 1942’de verilmiştir.⁴¹

Gördüğü yoğun ilgiden dolayı 1942 yılında da biçki-dikiş, nakış ve çiçek yapma kurslarının açıldığı görülmektedir. Fırat, 3 Temmuz 1942’de bu dönemde açılan kurslarda; biçki-dikişi Ayşe Güner, nakışı Sabiha Özerol ve çiçekçilik kursunu da Nilüfer Yalvaç’ın üstlendiğini, kurslara birkaç gün içinde 60 öğrencinin kayıt yaptırdığını okuyucularıyla paylaşmıştı.⁴² Kursların tamamlanmasının ardından gelenekselleşen sergi de 29 Kasım 1942’de Malatya Valisi Fahri Özen ve Belediye Başkanı Şefik Tugay tarafından açılmıştı. Kursiyerlerin sergiledikleri ürünler, çok beğenilmiş ve Başöğretmen Ayşe Güner’e teşekkür edilmişti.⁴³

1943 yılında da Halkevi İnönü Biçki-Dikiş Yurdu’na devam eden öğrencilerin sınavları yapılmış 8-11 Mart 1943 tarihleri arasında yapılan sınavlarda başarı olan 44 öğrenciye iyi derece ile kursu bitirdikleri duyurulmuştur. Malatya Halkevi Güzel Sanatlar şubesinde görev yapan Ayşe Güner de taltif edilmiştir.⁴⁴ 1943 yılında ikinci dönemde mezun olan İnönü Biçki-Dikiş Yurdu öğrencilerinin sergi ve diploma törenleri de 12 Temmuz 1943 Pazartesi günü gerçekleştirilmiş; İnönü Biçki-Dikiş Yurdu müdiresi Nuriye Güven de taltif edilmişti.⁴⁵ İnönü Biçki-Dikiş Yurdu daha sonraki devrelerde de kurslar açmaya devam etmiş; kurslarda yapılan el emeği ürünler de hazırlanan sergilerde teşhir edilmişti. Nitekim 28 Temmuz 1945 Pazartesi günü, İnönü Biçki-Dikiş Yurdu kursiyerleri tarafından hazırlanan ürünlerle Gazi İlkokulunda bir sergi açılmıştı. Sergi kalabalık bir davetli huzurunda Milli Eğitim Müdürü Şevket Tezel’in kısa bir açış konuşması sonrasında açılmıştır. Sergide kursiyer kadınların yaptıkları çeşitli tuvaletler teşhir edilmiştir.⁴⁶

1.2.3. İlkokul Diplomasına Yönelik Kurslar

Malatya Halkevinin kurs çalışmalarından biri de ilkokul bitirme kursudur. Halkevlerinde pek sık rastlanmayan ilkokul “bitirme kursu” için Malatya Halkevinin Fırat’a verdiği ilanda pek fazla ayrıntıya yer verilme de kursun, 15 Aralık 1945 tarihinden itibaren altı ay süreyle Derme İlkokulu’nda düzenleneceği duyurulmuştu. Kursu başarıyla bitirenlere Milli Eğitim

³⁹ Fırat, “Dikiş Nakış Çiçek Sergisi”, 2 Aralık 1941

⁴⁰ Fırat, “Halkevimiz Önemli Bir Sergi Açmıştır”, 9 Aralık 1941

⁴¹ Fırat, “Diploma Verildi”, 30 Haziran 1942

⁴² Fırat, “Halkevi Bu Senede Kurslar Açtı”, 3 Temmuz 1942

⁴³ Fırat, “Biçki, Dikiş ve Nakış Sergisi Açıldı”, 1 Aralık 1942

⁴⁴ Fırat, “Biçki Dikiş İmtihanları Yapıldı”, 16 Mart 1943

⁴⁵ Fırat, “Yeni Bitki Dikiş Yurdunda Güzel Bir Sergi Açıldı”, 13 Temmuz 1943

⁴⁶ Fırat, “Sergi”, 31 Temmuz 1945

Müdürlüğünce yapılacak sınavdan sonra “İlkokul diploması” verileceği belirtilen ilânda arzu edenlerin Derme İlkokulu başöğretmenliğine başvurmaları gerektiği de vurgulanmıştı.⁴⁷ Yerel basında yer alan bu ilân dışında ilkokul bitirme kursuyla ilgili her hangi bir haber ve bilgiye rastlanılmamıştır.

1.2.4.Okul Öğrencilerinin Derslerine Yönelik Tamamlayıcı Kurslar

Halkevi Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin en önemli işlevlerinden biri de örgün öğretim öğrencilerine yönelik tamamlayıcı kurslar açmasıdır. Döneme ilişkin yapılan taramada bütünlemeye kalan öğrenciler için 5 Ağustos 1939’da Halkevi tarafından açılan cebir, matematik ve geometri dersleri için birer kurs açıldığı gözlemlenmiştir. Fırat’ın 25 Ağustos 1939 tarihli haberine göre açılan kurslar, “Halkevinin Önemli Çalışması” olarak değerlendirilmiş, “20 günden beri lise ve orta mektep talebelerinden ikmale kalanları yetiştiren bu kursların” pek çok faydalı sonuçları vereceği ve bundan sonra da bu kursların düzenleneceği belirtilmiştir.⁴⁸ Nitekim 19 Temmuz 1940 tarihli Fırat’ta yer alan ilâna göre Halkevi, daha önceki yıllarda olduğu gibi 1940 yılı içinde de “yurt gençliğinin” yararlanması için Fransızca kursu açmış; yabancı dilden bütünlemeye kalmış öğrencilerle Fransızca öğrenmek isteyen her yurttaşın kursa devam edebileceği hatırlatılmıştı.⁴⁹

Dönemin tercih edilen yabancı dili Fransızca için 2 Kasım 1942’de de Malatya Halkevi Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesince bir kurs açılmıştı. Kurs, Salı ve Cuma günleri olmak üzere haftada iki gün ve saat 16.00’da başlayacaktı. İlânda, kurstan yararlanmak isteyenlerin Halkevi kütüphane memurluğuna müracaat etmeleri istenmişti.⁵⁰

Okul öğrencilerine yönelik tamamlayıcı kurslarla ilgili yerel basına yansıyan ve Fırat’ın 10 Temmuz 1943 günkü sayısında yer alan bir başka örnek de Malatya Halkevinin, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin denetiminde Gazi Okulu’nda matematik kursunun açılışıdır. Matematik kursunu Malatya Lisesi Matematik Öğretmeni Saadettin Soylu verecekti.⁵¹ Yaklaşık bir yıl sonra yine tamamlayıcı kurslar açılmış; önceliği matematik almıştı. Açılan ikinci kurs ise Fransızca kursuydu. Halkevince verilen ilânda 26 Haziran 1944’ten itibaren ücretsiz kursların başlayacağı ve öğrencilerin yanı sıra isteyen herkesin kurslara katılabileceği belirtilmişti.⁵² Fırat’ın 28 Mart 1944 tarihli sayısında da Halkevince Gazi İlkokulu’nda Fransızca kursa açıldığı, kursu Tütün Fabrikası sorumlu muhasibi Celal Saymen’in vereceği ve yabancı dil öğrenmek isteyen vatandaşların katılabileceği vurgulanmıştı. Kurs akşam saatlerinde verilecekti.⁵³ İhtiyaca göre sonraki yıllarda da Fransızca kursları devam etmiştir.

1.2.5.Müzik, Resim ve Fotoğraf Kursları

Malatya Halkevi Ar Şubesince, Halkın müzik çalışmalarına katılımlarını sağlamak amacıyla keman kursu açılmış; isteyenlere başka enstrümanların kullanımının da öğretilebileceği bildirilmişti. 14 Haziran 1940 tarihli duyuruda Fırat’ın değerlendirmesi de yer almış; “Malatya’da musikiye karşı uyanan büyük hevesi karşılayacak olan halkevimizin şu mesaisi cidden takdirle karşılanmaya layıktır” denilmişti.⁵⁴ Yine Ar Şubesince 2 Kasım 1942’de resim kursları açılacağı duyurulmuş; kursun Perşembe ve Pazar günleri saat 14:30’da verileceğini,

⁴⁷ Fırat, “CHP Malatya Halkevi Başkanlığından”, 4 Aralık 1945

⁴⁸ Fırat, “Halkevinin Önemli Çalışması”, 25 Ağustos 1939

⁴⁹ Fırat, “Lisan Kursu”, 19 Temmuz 1940

⁵⁰ Fırat, “Halkevi Başkanlığından”, 3 Kasım 1942

⁵¹ Fırat, “Halkevinde Kurslar Açıldı”, 13 Temmuz 1943

⁵² Fırat, “Kurs Açıldı”, 27 Haziran 1944

⁵³ Fırat, “Fransızca Kursu Açıldı”, 28 Mart 1944

⁵⁴ Fırat, “Halkevinde Müzik Dersi”, 14 Haziran 1940

resme kabiliyeti olan istekli yurttaşlarla öğrencilerin Halkevi kütüphane memurluğuna müracaat etmeleri istenmiştir.⁵⁵

1.2.6.Spor Kursları

Malatya Halkevinin en faal şubelerinden bir de Spor Şubesiydi. Futbol, atletizm ve cirit takımlarının yanı sıra ata sporu olan güreşte de Beden Terbiyesi Bölge Başkanlığıyla önemli çalışmalara ev sahipliği yapmıştı. Halkevi bünyesinde yapılan sportif faaliyetlere ek olarak gençlere grekoromen ve serbest Güreşi sevdirmek, gençlerin vücut kabiliyetlerinin gelişimini sağlamak amacıyla 1942’de bir kurs açılmıştı. Beden Terbiyesi Bölge Başkanlığıyla Halkevinin ortaklaşa oluşturdukları bir programla Halkevi salonunda çalışmalara başlanmıştı. Güreş çalışmaları için gereken bütün malzemelerle sıcak duş da dâhil fizikî imkânların hazır hale getirildiği; güreş tekniklerine vakıf hocaların da belirlendiği duyurulmuştu. 3 Mart 1942 tarihli duyuruda ayrıca arzu eden gençlerin Beden Terbiyesi Bölge Başkanlığına ve Halkevine başvurmaları istenmişti.⁵⁶ Yapılan çalışmalar olumlu sonuçlar vermiş olacak ki, Beden Terbiyesi Bölge Başkanlığı Güreş Federasyonu antrenörlerinden Necati Tokbudak⁵⁷ 1944 yılı başında bölge gençlerini çalıştırmak üzere Malatya’ya gelmiştir. Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günü olmak üzere haftada üç gün saat 17.00’de Halkevinde güreş çalışmalarına başlanmıştı. Ayrıca hakem kursu açılmıştır.⁵⁸

1.2.7.Örgün Eğitimdeki Çocuklara Maddi Yardım Çalışmaları

Malatya Halkevi, Sosyal Yardım Şubesi, Malatya’da örgün öğretimde bulunan fakir ve yardıma muhtaç öğrencilere yönelik her yıl 23 Nisan Bayramında bir farkındalık oluşturmuş; şehirdeki okullardaki kimsesiz çocuklara 23 Nisan Çocuk Bayramı’na kadar maddi ve aynı yardımda bulunulması planlamıştı. Bu konuda yerel basında ulaşılan ilk haber, 1941 yılına aittir. Şehir merkezinde bulunan kimsesiz çocuklara yeni elbiseler alınıp sevindirilmesi düşünülmüş, bu sorunun çözümü için de bizzat Halkevi başkanı Mustafa Naim Karaköylü’nün ilgilendiği duyurulmuştu.⁵⁹ Yine 1944 yılında 23 Nisan Bayram münasebetiyle kimsesiz ve fakir çocuklara yardım için köy mekteplerine Halkevi Sosyal Yardım Şubesi ödeneğinden 40’ar lira yardım yapma kararı alınmıştı. Her yıl merkezdeki okullarda öğrenim gören yetim ve fakir yavrularının giydirilip sevindirilmesi için harcama yapılırken 1944’te merkeze bağlı ve yakın köy mekteplerindeki kimsesiz çocukların sevindirilmesi uygun görülmüştü.⁶⁰

1.3.Sergi

1.3.1.Fotoğraf ve Resim Sergisi

Halkevi Ar Şubesi ile Müze ve Sergi Şubesinin katkılarıyla gerçekleştirilen bu tür etkinlikler, amatör resim ve fotoğrafçıların tanınması, resim ve fotoğrafçılığın özendirilmesi yönünde önemli bir farkındalık yaratmıştır. Zamanla Halkevi etkinliklerinde keşfedilen nice sanatçı öne çıkmıştır. Malatya Halkevi de amatörleri teşvik etmek amacıyla sık sık yarışmalar ve sergiler düzenlemiştir. Fırat da yapılacak etkinlikleri sütunlarına taşımıştır. Nitekim 15 Aralık 1939

⁵⁵ Fırat, “Halkevi Başkanlığından”, 3 Kasım 1942

⁵⁶ Fırat, “Grekoromen ve Serbest Güreş Öğretilecek”, 3 Mart 1942

⁵⁷ Yaşar Doğu başta olmak üzere önemli güreşçilerin antrenörlüğünü yapmıştır. 16 Aralık 1966 tarihli gazete haberine göre Necati Tokbudak’a Legion d’Honneur nişanı verilmiştir. Bkz, “Sporda 50 Yıl: Emeğin Mükâfatı”, [https://istanbulansiklopedisi.org/handle/rek/14991?locale=tr\(2.12.2025\)](https://istanbulansiklopedisi.org/handle/rek/14991?locale=tr(2.12.2025)) ;Tarhan, Avni.(2012) Yaşar Doğu Hayatı ve Örnek Sporculuğu. Ankara: Öncü Basımevi, 81.

⁵⁸ Fırat, “Spor”, 14 Ocak 1944

⁵⁹ Fırat, “Halkevi Çalışmaları”, 11 Mart 1941

⁶⁰ Fırat, “Halk Evimizin Fakir Çocuklara Yardımı”, 18 Nisan 1944

tarihli sayısında Halkevinde 1940 yılı Şubat ayı içerisinde bir fotoğraf ve resim sergisi açılacağını duyurmuştu. Sergide, fotoğraf amatörlerine ait her türden fotoğrafın; kara kalem, yağlı boya ve çeşitli resimlerin de sergileneceğini açıklamıştır. Başarılı olanların Halkevi tarafından ödüllendirileceği de özellikle belirtilmiştir.⁶¹ 1940 yılı Şubat ayında açılan sergide dereceye giren 12 resim ve fotoğraf Halkevi Başkanı Şevki Sözen tarafından 8 Mart 1940'da Ankara'ya gönderilmiştir.⁶² Dereceye giren resimlerin CHP Genel Sekreterliğinin Ankara Halkevinde açtığı Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisinde sergilenmesi de sağlanmıştır.⁶³ 1940 yılı içinde ayrıca bir resim sergisi açılmıştı. Fırat'ın 11 Haziran 1940 tarihli sayısında yaptığı habere göre ortaokul ve lise öğrencilerinin katıldığı sergide çok sayıda portre ve sulu boya resimler yer almıştır.⁶⁴

1941 yılında da Halkevince birkaç yıldan beri yapılan ve gelenekselleşen fotoğraf ve resim sergisi için 8 Aralık 1940'da duyurular yapılmıştır. 1941 Ocak ayında açılacak sergi için merkez ve kazalardan birçok müracaatın olduğunu okuyucularıyla paylaşan Fırat; katılımcıların resim ve fotoğraflarının, yurttaşların gezip görebilmeleri için Halkevi salonunda sergileneceğini de bildirmişti.⁶⁵ 20 Aralık 1940 tarihli Fırat'ta da açılacak serginin birincilerine ödül verileceği ve ilk üç dereceye girenlerin resimlerinin Ankara sergisine gönderileceği açıklanmıştı.⁶⁶

Halkevinden yapılan açıklamada fotoğraf ve resim sergisinin 15 Ocak 1941 Çarşamba günü saat 14:00'da törenle açılacağı belirtilmiş; 1941 yılı sergisinin gerek sanatsal bakımdan gerekse katılım bakımından geçen yıllara göre daha zengin olacağı vurgulanmıştı.⁶⁷ Malatya Halkevi Başkanı M. Naim Karaköylü'nün 29 Ocak 1941'de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği bilgilendirme yazısında, serginin 15 Ocak- 21 Ocak 1941 tarihleri arasında gerçekleştirildiği, sergiye 13 amatör resimci ve üç fotoğraf meraklısının katıldığı, sergide 110 fotoğraf ve 120 resim olmak üzere gelen 230 eserden uygun görülen 167 eserin sergilendiği dile getirilmiştir. Jürinin değerlendirmesiyle resimde birinciliği Sait Göçer, ikinciliği Nüzhet Sargun, üçüncülüğü ise Kaya Çetinsu kazanmıştır. Fotoğraf dalında ise birinciliği Nuri Gölge kazanmıştır. Ankara'da açılacak sergide yer almak üzere altı resim ve üç fotoğraf CHP Genel Sekreterliğine gönderilmiştir.⁶⁸

1942 yılında da geleneksel fotoğraf ve resim sergisi açılmış ve yurttaşlar 11 Ocak-18 Ocak 1942 tarihleri arasında sergiyi gezip görebilmiştir. Fırat, dereceye giren eserlerin Ankara'ya gönderileceğini bildirirken⁶⁹ Malatya Halkevi Başkanı M. Naim Karaköylü de 22 Ocak 1942'de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda "Ocak ayı içinde evimizin yaptığı resim sergisinde 1., 2., ve 3. dereceyi alanların resimlerinden üç adetinin" Ankara'ya gönderildiğini ifade etmişti.⁷⁰

Ankara'ya gönderilen resimlerden Sait Göçer'e ait "Eski Malatya'dan" adlı eser birincilik ödülüne layık görülmüş; ödül olarak belirlenen 150 lira İş Bankası aracılığıyla gönderilmiştir.⁷¹

⁶¹ Fırat, "Resim ve Fotoğraf Sergisi", 15 Aralık 1939

⁶² BCA., 490-1-0-0 Kutu No:976, Dosya No:783, Sıra No: 2, Belge No:10

⁶³ BCA., 490-1-0-0 Kutu No:976, Dosya No:783, Sıra No: 2, Belge No:1

⁶⁴ Fırat, "Halkevi Resim Sergisi Açtı", 11 Haziran 1940

⁶⁵ Fırat, "Halkevinde Resim Ve Fotoğraf Sergisi Açılacak", 8 Aralık 1940

⁶⁶ Fırat, "Resim ve Fotoğraf Sergisi", 20 Aralık 1940

⁶⁷ Fırat, "Halkevi Fotoğraf Resim Sergisi", 14 Ocak 1941

⁶⁸ BCA., 490-1-0-0 Kutu No: 976, Dosya No: 783, Sıra No: 2, Belge No:9

⁶⁹ Fırat, "Resim Sergisi Kapandı", 20 Ocak 1942

⁷⁰ BCA., 490-1-0-0 Kutu No:976, Dosya No: 783, Sıra No: 2, Belge No:8

⁷¹ BCA., 490-1-0-0 Kutu No:976, Dosya No:783, Sıra No: 2, Belge No:6-7

Gelenekselleşen fotoğraf ve resim sergisinin dördüncüsü 10 Ocak 1943 tarihinde Halkevi sergi salonunda açılmıştı. Fırat, serginin belediye başkanı tarafından açıldığını ve birçok genç kabiliyetin sergiye katıldığını haberleştirerek okuyucularıyla paylaşmıştı.⁷² Sergi, Malatya Lisesi resim öğretmenini Hayri Vuralhan tarafından düzenlenmişti. Jüri, sergide yer alan karakalem ve yağlı boya resimleri arasından birinciliğe Kamuran Çilenti’nin “Malatya Postane Caddesi” adlı yağlıboya tablosunu lâyük görmüştü. İkinciliği Mehmet Levent’in, “Malatya Lisesi” adlı manzarası, üçüncülüğü ise Haluk Berksan’ın natürmort suluboya resmi kazanmıştı. Bu üç resimle birlikte Halkevi başkanlığı kararıyla Hayri Vuralhan’ın “Malatya’da Sivas Caddesi” adlı yağlıboya resmi de Ankara’ya gönderilmişti.⁷³

1.4.Yarışmalar

Halkevince gerçekleştirilen etkinliklerden biri de yarışmalardı. Hem örgün eğitim hem de yaygın eğitim içinde yer alan halk eğitime katkı sağlayacak bir etkinlikti. Özellikle genç kabiliyetleri keşfetmek ve onları özendirmek için bir “yazı müsabakası” düzenlenmiş; yazılan kompozisyonların Türk kahramanlığını ifade eden konulardan seçilmesi kararlaştırılmıştı. Yarışmaya ilgi büyük olmuş; Halkevince oluşturulan bir komisyon tarafından incelenerek sonucun açıklanacağı, dereceye girecekler armağan verileceği ve birinciliği kazanan yazının yayımlanacağı bildirilmişti.⁷⁴ Bu tür yarışmalar gelenekselleştirilmiş sonraki yıllarda da tekrarlanmıştı.

1941 yılında da yarışmanın “Konferans Müsabakası”, şeklinde yapıldığını ve 15 Şubat 1941 Cumartesi günü saat 15.00’te Halkevinde gerçekleştirildiğini görebiliyoruz. Fırat’ın okuyucularına aktardığı haberden anlaşıldığına göre yarışmaya ortaokul ve lise öğrencilerinden 13 öğrenci katılmıştı. İlki yapılan bu yarışma; gençlerin öz güven kazanmalarına ve hitabet özelliklerini geliştirmelerine katkı sağlayacak önemli bir etkinlikti. Halkevindeki etkinliğe Malatya Valisi, Parti müfettişi, CHP İl Başkanı, Halkevi Başkanı, Lise direktörü ve öğretmenleriyle çok sayıda öğrenci katılmıştı. Yarışmaya lise öğrencilerinden Mehmet Özgüngör, Vedat Eray, Nüzhet Sargut, Asım Barut, Ahmet Kınay’la ortaokul öğrencilerinden Necla İşler, Mualla Erin, Şükrü Ateşli, Neriman Kesinkaya, Şemsettin Belli, Mesut Turfanda, Saime Önür ve Ömer Erdoğan katılmışlardı. Bunlardan Nüzhet Sargut birinciliği, Mualla Erin ikinciliği, Mesut Turfanda da üçüncülüğü kazanmışlardır.⁷⁵

7 Nisan 1942’de Fırat’ta yayımlanan “Halkevi Yazı Müsabakası”, başlıklı haberde de her yıl halkevi tarafından genç kabiliyetleri özendirmek amacıyla yapılmakta olan güzel yazı yarışmasının 11 Nisan 1942 Cumartesi günü Halkevi salonunda yapılacağı açıklanmıştı. 1942 yılı yarışma temasının “Ziraat Seferberliği” ile ilgili olduğu, en uygun yazı yazanlara derecelerine göre birer ikramiye verileceği de hatırlatılmıştı.⁷⁶

Fırat’ın 14 Nisan 1942 tarihli sayısında da ortaokul ve lise öğrencileri arasında gerçekleştirilen kompozisyon yarışmasında jüri tarafından başarılı olan yazı sahiplerinin belirlendiği açıklanmıştı. Ziraat seferberliği konulu yarışmaya katılanlardan Mesut Turfanda birinci, Nüzhet Sargut ikinci, Vedat Eray üçüncü, Necla İşler dördüncü ve Yavuz Bayhan da beşinci olmuştu. Halkevi tarafından birinciye 15 lira, ikinciye 13 lira, üçüncüye 5 lira, dördüncü ve beşinciye de üçer lira değerinde uygun hediyeler verilmişti.⁷⁷

⁷² Fırat, “Resim Sergisi Açıldı”, 12 Ocak 1943

⁷³ BCA., 490-1-0-0 Kutu No:976, Dosya No:783, Sıra No: 2, Belge No:3-4

⁷⁴ Fırat, “Halkevimiz Bir Yazı Müsabakası Tertip Etti”, 17 Şubat 1939

⁷⁵ Fırat, “Konferans Müsabakası”, 18 Şubat 1941

⁷⁶ Fırat, “Halkevi Yazı Müsabakası”, 7 Nisan 1942

⁷⁷ Fırat, “Güzel Yazı Müsabakası”, 14 Nisan 1942

2.OKUMUŞU ÇOĞALTMA VE OKUYANI KORUMA KURUMU

İncelenen dönemde Malatya'daki sivil toplum kuruluşlarından bir de Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Kurumudur. Kurumun kuruluş amacı, Malatya'daki okuma-yazma oranının artırılmasına yönelik farkındalık yaratmaktır. Diğer taraftan okullaşma oranının artmasıyla birlikte her seviyede eğitim-öğretim gören öğrencilere de sahip çıkmaktır. Kurum bu amaçla İkinci Dünya Savaşının sürdüğü olağanüstü şartlarda kurulmuştu. Kurucu başkanı Malatya Milletvekili M. Nedim Zapçı'dır.

1939 yılında kazalarıyla birlikte yaklaşık 500.000 civarında bir nüfusa sahip olan Malatya Vilayetinde 7-13 yaşlarında okuma çağında bulunan çocukların okula gitme oranlarıyla yetişkinlerin okuyup yazabilme oranı istenilen seviyede değildi. 1938 verilerine göre çocukların % 22'sinin okula gitme şansına sahip olduğu dikkate alınırsa⁷⁸ 1939-1945 yılları arasında da bu oranın ciddi anlamda artış göstermeyeceği muhakkaktır. Zira savaş yıllarında ilköğretimde yeni açılan okul sayısı da dikkate değer bir artış göstermemiştir. Büyük oranda mevcut okullardaki öğretmen kontenjanı da ancak bir tane artırılarak eğitime devam edilmiştir. Yeni açılan okul sayısı da çok azdır. Böyle dönemlerde her bilinçli yurttaşın eğitim seferberliği kapsamında her düzeyde sorumluluk üstlenmesi ve her şeyin devletten beklenmemesi gerekmektedir. Malatya Milletvekilleri, seçim bölgelerinde yaptıkları incelemelerinden sonra kaleme alıp 29.11.1945'te CHP Genel Sekreterliğine sundukları raporlarında bu sorumluluğun güzel bir örneğini hayata geçirdiklerini belirtmişlerdi. Raporda;

“Eğitim, bilhassa ilk eğitim meselesi vilayetimizde özel bir durum arz etmektedir. 500 bine yakın nüfusu ile birinci derecede kalabalık bir vilayet olan Malatya ümran ve irfan yönünden pek bedbaht bir durumdadır. Cumhuriyet hükümetimizin yüksek hakikat ve nimetlerine mazhar olmakla beraber batı vilayetlerimize nispetle kültür itibari ile pek geride kalmıştır. Eğitim Bakanlığının şükranı layık ilgilerini gören Malatya Vilayeti halkı Milli Şefimizin geçen Ağustos'ta gazetelerde yapılan ilköğrenim hakkındaki direktifleri ile ibret ve intibah gözlerini açmış, derin uykulardan uyanmıştır.” denilerek Cumhurbaşkanının 7 Ağustos 1944'te Ulus Gazetesinde yayımlanan görüşlerine göndermede bulunulmuş, ilköğretim davasında kendilerini de sorumluluk mevkiinde görmüşlerdi.⁷⁹ Zira İnönü; ilköğretimle ilgili önemli görüşler ileri sürmüş, işin uzmanları kadar ayrıntıları değerlendirmişti. İlköğretimin yalnızca Millî Eğitim Bakanlığı'nın görevi olmadığına inanmış, bütün makam ve mevki sahibi herkese seslenerek; “Bütün görevliler ilköğretimi, insan olarak yaşamak için su ve hava gibi tabii şartlar arasında görmelidir” demişti.⁸⁰

İsmet İnönü'nün 7 Ağustos 1944'te yayımlanan konuşmasını kendilerine referans alan Malatya Milletvekilleri, Malatya'daki ilköğretim seferberliğine katkı sağlamak için “Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Kurumu” adıyla bir dernek kurmuşlardı.

Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Kurumu, 83 maddelik de bir tüzük hazırlamış, birinci maddesinde kurumun amaçları sıralanmıştır. Ayrıca kurucular kurulunda yer alan isimler belirtilmiştir. Kurulda yer alan isimler şunlardı:

Mahmut Nedim Zapçı (Malatya milletvekili), Cafer Özelçi (Malatya milletvekili), Abdulkadir Taşangil (CHP İl İdare Reisi), Mustafa Naim Karaköylü (Halkevi Reisi), Faruk Yakın (emekli Yarbay), Ali Gebeş (Çocuk Esirgeme Kurumu Reisi), Ahmet Fırat (CHP Merkez Kaza İdare Heyeti

⁷⁸ Malatya Vilayeti CHP Başkanlığı.(1938). Cumhuriyetin XV. Yılında Malatya, 39

⁷⁹ BCA., Fon No:490-1-0-0-Kutu No:683-Dosya No:315-Sıra No:1, Belge:38-39; 125

⁸⁰ Turan, İlhan, (2002), İsmet İnönü, Eğitim-Öğretim Üzerine, Ankara: Türk Eğitim Derneği-İnönü Vakfı, <https://www.ismetinonu.org.tr/yayinlar/> (2.12.2025); Ulus, “İlköğretim Davamız”, 7 Ağustos 1944.

Reisi), Sait Fırat (Çiftçi), İbrahim Turfanda (Tüccar), Emin Yakın (Tüccar), İsmail Kutun (Gazi İlkokulu Başöğretmeni), Tevfik Öğüt (Belediye Reis vekili), Vahap Saltürk (Müteahhit), Cumali Mumcu (Tüccar), Mustafa Salttürk (Tüccar), Vahap Barış (Avukat) ve Mustafa Agabigüm (Avukat).⁸¹

Kurumun amacını iki aşamada açıklamak mümkündür. Birincisi, okul çağında olup da değişik nedenlerden dolayı eğitimlerine devam edemeyen çocuklara eğitim imkânı sağlamaktır. Bu kapsamda fakir ve kimsesiz öğrencilerle şehit ve gâzi çocuklarına ilkokul, ortaokul ve lise eğitimlerinde yardımcı olunacaktı.

Kurumun amaçlarından biri de lise öğrenimini başarıyla tamamlayıp İstanbul ve Ankara’da üniversiteye giden ancak maddi imkânları olmayan gençler için öncelikli olarak sağlıklı barınma koşulları hazırlamaktır. Ayrıca giyim-kuşam ve beslenmeleri için de yardımcı olmaktadır.

Fırat, 13 Ekim 1944 günlü sayısında Malatya’da fakir ve kimsesiz öğrencilerin eğitimlerine devam edebilmelerini sağlamak amacıyla bir “himaye” kurumunun oluşturulacağını haber yapmış; Halkevinde yapılan toplantının detaylarına yer vermişti. Malatya Milletvekillerinden Mahmut Nedim Zapçı’nın başkanlık yaptığı toplantıya Malatya Valisi Ahmet Kınık, milletvekilleri Mihri Pektaş, Emrullah Barkan, Tevfik Temelli ve Cafer Özeltçi, Parti Vilayet İdare Heyeti Başkanı Abdulkadir Taşangil, Halkevi Başkanı Mustafa Naim Karaköylü ve Belediye reisi Hikmet Fırat ile eğitim camiası katılmıştı. Toplantıda ilk sözü Mahmut Nedim Zapçı alarak kurumun amacını, kısa bir konuşmayla açıklamıştı. Daha sonra Zapçı, kurumu oluşturacak heyetin seçilmesini istemiş; dokuz kişiden oluşan bir heyetin seçilmesi uygun görülmüştü. Seçilecek heyet, kurumun nizamnamesini oluşturacak ve bunu bir raporla genel kurula sunacaktı. Geçici heyette; eğitim camiasından dört kişi, Maarif müdürü, Parti, Belediye Reisleri, Vahap Salttürk ve Hüsnü Tolun yer almışlardı.⁸²

Kongreden sonra M. Nedim Zapçı, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Başbakan Şükrü Saraçoğlu, CHP Genel Sekreteri Memduh Şevket Esendal ve Maarif Vekili Hasan Âli Yücel’e hitaben Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Kurumunun kurulduğunu bildiren telgraflar çekmişti. Kongre başkanı Zapçı Cumhurbaşkanı İnönü’ye çektiği telgrafta kurumun kuruluşunu şu sözlerle dile getirmişti:

“İlköğretim davası üzerindeki yüksek irşâd ve direktiflerinizin ilhâmıyla Vali ve vilâyet erkânı ile Malatya’da yüzlerce seçkin vatandaşın iştirak ettiği bir kongrede bu vilâyette Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma adı ile bir kurumun teşkiline karar vermiş, derhal faaliyete geçmiştir. Bu mesut hadise dolayısıyla kongrenin en derin tazimlerini büyük koruyucu başkanımıza ellerinden öperek arz ederim”

Zapçı, aynı zamanda Malatya’nın fahri hemşehrîsi olan Maarif Vekili Hasan Ali Yücel’i de şu sözlerle bilgilendirmişti; “Millî Şefimizin ilköğretim davası üzerindeki irşat ve direktiflerinden mülhem olarak vilâyet merkezinde toplanan kongre “Malatya’da Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma” adı ile bir kurumun tesisine karar vermiştir. Maarif hizmetlerinin daha güzel ve verimli bir şekilde görülmesine hizmet eden bu kuruluş vesilesiyle kongrenin sevgi ve saygılarını arz ederim”.

Cumhurbaşkanı 31 Ekim 1944’te göndermiş olduğu cevabi telgrafında teşekkür ederek “ilköğretim davasındaki çalışmalarınızda başarılar dilerim” demişti.⁸³

⁸¹ Fırat, “Okumuşu Çoğaltma Okuyanı Koruma Kurulu Tüzüğü”, 21 Ağustos 1945

⁸² Fırat, “Talebeleri Himaye Cemiyeti Teşekkül Edecek”, 13 Ekim 1944

⁸³ Fırat, “Okumuşu Çoğaltma, Okumayı Koruma”, 7 Kasım 1944

Yerel basın da Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Kurumunun kuruluşunu haberleştirerek okuyucularını bilgilendirmenin ötesinde halkın eğitim seferberliğine katkı sağlaması için de bilgilendirme yazıları yayımlamaya başlamıştı. Bedri İzol, İsmet İnönü'nün ilköğretim davasının başarılmaması için yurt genelinde başlattığı seferberliğe işaret ettiği köşe yazısında Malatya'da da eğitim seferberliğinin başarıya ulaşmasını sağlayacak bir kurumun kurulduğunu yazmıştı. İzol, "okuma emeliyle çırpınan, fakat maddi varlıktan mahrum bulunan çocuklara şefkatli elini uzatacak, onların tahsillerini tamamlamak için gereken kolaylıkları sağlayacak" bir kurumun kurulduğunu okurlarıyla paylaşmıştı. Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma adıyla kurulan bu kurum ayrıca Malatya dışında eğitime giden gençlerin karşılaştıkları güçlükleri aşmalarında da yardımcı olacaktı.

Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Kurumunun ilk icraatına da dikkat çeken İzol; kurumun, okula gidemeyen çocuklarımızın eğitimlerini üstlendiklerini ve kısa süre önce onlar için bir okul açtıklarını ifade etmişti. İzol, yazısını da "büyük bir kitleyi nurlandırmak gibi önemli bir ödevi üzerine almış bulunan" kuruma başarı dileklerini sunmuştu.⁸⁴

Münir Melâl de Bulgaristan ve Romanya gezisi sırasındaki izlenimlerini aktararak yazısına başlamış; "bir elinde sapanı, diğer elinde gazetesi olan çiftçiler" gördüğünde oradaki eğitim seviyesine özendiğini ve ülkesini düşünüp üzüldüğünü belirterek o ülkelerde çiftçinin, hamalın ve kundura boyacısının okuyup yazabildiğini ifade etmişti.

Ülkedeki manzaranın iç karartıcı hâlini ise şu satırlarla dile getirmişti: "Öyle aileler tanırım ki, kocasına mektubu kendisi yazamadığı için evinin esrârını başkalarına söylediği için yıkılıp gitmiştir. Ticarethaneler bilirim ki, işinin hesaplarını başkalarına yaptırdığı, mektuplarını başkalarına yazdırdığı için iflas etmiştir. Nişanlılar gördüm ki, uzaktaki müstakbel eşine bir mektupla hislerini bildiremediği için birbirlerini unuttuklarını düşünüp ayrılmışlardır".

Melâl, dramatik film sahnelerini aratmayan bu döneme ait olumsuzlukların nedeninin de cehalet olduğunu ve "elini kolunu sallaya sallaya gezinip" her yerde zehrini saçmaya devam ettiğini vurgulamıştı.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün 7 Ağustos 1944'teki Ulus'ta çıkan yazısına da işaret eden Melâl, O'nun cehaletle savaş için seferberlik ilan ettiğini ifade etmiş; çağı yakalayabilmek için sadece okuyup yazabilmekle yetinmemek gerektiğini yazmıştı. Geleceğin dünyasında ülkelerin varlıklarını ve yaşama haklarını, orduları kadar ve belki daha fazla teknik bilgileri ve kültürleri ile savunmak zorunda kalacaklarının altını çizen Melâl, günün gerçeklerine de ışık tutan şu tespitlerde bulunmuştu:

"Başımızdakilerin dâhiyâne idare ve siyasetiyle bu harbin maddi felaketlerinden kurtulmuş gibiyiz. Fakat yarının kültür harbinden kurtulabilecek miyiz? Dünya büyük bir inkılap geçiriyor. Yarının neler getireceğini bilemiyoruz, lâkin sanıyoruz ki, cephede silahlar değil, geride laboratuvarlar harp ediyor. O kültür müesseseleri ki, aralarındaki harbi bugün cepheye yolladıkları silahlarla yapıyorlar. Acaba yarının harbi de cephede patlayan silahlarla mı olacak? Yoksa zayıf, kültürsüz milletleri esir etmek için başka vasıtalar mı kullanacak ve o zaman bizim halimiz ne olacak?"

İnönü'nün eğitim seferberliğinin önemini bir kez daha vurgulayan Melâl, Cumhuriyet Türkiye'si için eğitim seferberliğinin, fertlerin davası olmaktan çok toplumun ve geleceğin Türkiye'sinin milli davası olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla hiç bir ferdin "kayısı gölgelerinde"

⁸⁴ Fırat, "Faydalı Bir Kurum", 14 Kasım 1944

kayıtsız yatmasına izin verilemeyeceğini, okuyup yazmasını bilmeyen bir kimseye eskiden “acınacak adam” gözüyle bakıldığını; bugün bilgisiz bir kimsenin ülke için yük olduğunu örnekleriyle açıklamıştı. Melâl yazısında hiç kimsenin “adam sen de ben okumasam da bu davaya yardım etmesem de olur” deme lüksü olmadığını; bu toplum içinde yaşayabilmek için de nicelik değil niteliğin öne çıkması gerektiğini savunmuştu. Bu noktada Malatya’da yeni kurulmuş olan Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Kurumuna da değinen yazar; akli başında olan herkesin yardımcı olmasını ve kültür davasıyla ilgili bu mücadelenin daha fazla ihmal edilmemesini dilemişti.⁸⁵

Yerel basının bir başka katkısı da yeni kurulan bu kuruma maddi destek amacıyla başlatılan kampanyayı günlerce sütunlarına taşıyarak halkı teşvik etmesiydi. 1945 yılının ilk günlerinden başlayarak kuruma destek olan Malatyalıları, oluşturduğu listelerle okuyucularıyla paylaşmış; parasal desteğin artmasını sağlamıştı.⁸⁶

Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Kurumunun ilk önemli çalışması, Çarmuzu’da sağlanan bir binanın okula dönüştürülmesi olmuştu. Mahallede türlü nedenlerle okula gidemeyen çocukların tespit edilerek eğitime kazandırılmaları yerel basında da sevinçle karşılanmıştı.⁸⁷ Fırat, 22 Haziran 1945’te kurumun 1945 faaliyet raporu olabilecek nitelikte bir haber yapmış; yıl içindeki çalışmalara değinmişti. Aşağı Çarmuzu, İskender ve İlyas mahalleleri gibi şehrin varoşlarında okuma çağına çoktan girmiş kız ve erkek çocukların okutulması için faaliyete geçerek Aşağı Çarmuzu’da bir bina kiraladığını, 75 okuma çağına giren çocuğu eğitim-öğretime başlattığını yazmıştı. Ayrıca bir sonraki eğitim yılı için yeni bir okul yaptırarak ilköğretim seferberliğine katkı sunmaya devam edeceğini vurgulamıştı.

Fırat, Okumuşu Çoğaltma Kurumu’nca yapılan gözlemler sonucu şehirdeki mevcut okulların yetersizliği ve çevre okullardaki yoğunluk da göz önünde tutularak okuma çağına girip de okuyamayan çocuklar için Ferhadiye Mahallesi’nde okula elverişli yeni bir bina kiralanarak 150 çocuğun okutulduğu bilgisini de paylaşmıştı. Toplanan yardımlarla açılan okulların su, barınma ve hizmetli giderlerinin dışında fakir ve kimsesiz çocuklara ayakkabı, elbise, defter, kitap ve kırtasiye yardımı da yapılmıştı.

Kurumun Milli Şef İsmet İnönü’nün önemle üzerinde durduğu ilköğretim seferberliğine büyük ölçüde katkı sunduğu hatırlatılan haberde ayrıca ilçelerden, köylerden ortaokul ve liseye gelen öğrenciler için de Malatya’da bir yurt kurmak için teşebbüste bulunulduğu yazılmıştı. Yüksek tahsilde bulunan gençlerin yer ve yemek konusunda çektikleri sıkıntılarla başıboş kontrolsüz dolaşmalarına meydan vermemek ve sıkı bir kontrole tabi tutup, toplu bir halde bulunmaları için İstanbul’da bir yurt açmak için son çalışmaların yapıldığı hatırlatılmıştı. Yazıda son olarak Ankara’da okuyan gençler için bir yurt açılmasına çalışıldığına da vurgu yapılmıştı.⁸⁸

Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Kurumu bir yandan da ilçelerde ve bucaklarda şubeler açarak fakir ve kimsesiz çocuklara da yardımcı olmuştu. Nitekim Arapgir şubesinde ilkokuldaki 70 yoksul öğrenciye diktirilen elbiseler, 23 Nisan 1945’de çocuklara giydirilerek sevindirilmişti.⁸⁹ Arapgir şubesi, 1946’da da ortaokulda 30 yataklı bir pansiyonun masraflarını üstlenmiş ilçe milli eğitim kurumuna büyük bir kolaylık sağlamıştı.⁹⁰

⁸⁵ Fırat, “Okumuşu Çoğaltma Cemiyeti”, 8 Aralık 1944

⁸⁶ Fırat, “Malatya’ımızda Okumuşu Çoğaltma Okuyanı Koruma Kurumuna Bağışta Bulunan Zevat”, 2 Ocak 1945

⁸⁷ Fırat, “Çarmuzu Mahallesi’nde Bir İlkokul Açıldı”, 23 Ocak 1945

⁸⁸ Fırat, “Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Kurulunun Çalışmaları”, 22 Haziran 1945

⁸⁹ Fırat, “Arapgir’deki Yoksul Talebelere Yapılan Yardım”, 4 Mayıs 1945

⁹⁰ Fırat, “Arapgir’de Öğrencilere Değerli Yardımlar Yapıldı”, 8 Mart 1946

13 Eylül 1945 Perşembe günü saat 15.00'da Malatya Halkevi salonunda Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Derneği'nin ikinci genel kurul toplantısı yapılmıştı. Toplantıya Malatya Valisi Ahmet Kınık, Malatya Milletvekilleri Mihri Pektaş, Mahmut Nedim Zapçı, Tevfik Temelli, Osman Taner ve Abdulluttalip Öker'den başka kurumun merkez, ilçe ve bucak temsilcileri katılmıştı. Kongre, Mahmut Nedim Zapçı'nın konuşmasından sonra başlamış; bir önceki yılın faaliyet raporu okunmuştu. Gelir ve giderler incelenmiş, daha sonra da genel kurula yeni yıl bütçesi sunulmuştur. Bir önceki yılın geliri 7000 lira civarındaydı. Bunun yaklaşık 5000 lirası harcanmış; artanın da İş Bankası'nda açılan hesapta olduğu tespit edilmiştir. 1946 bütçesi ise 57.000 lira üzerinden düzenlenmişti. Bütçenin bu denli artırılmasının nedeni, Ankara ve İstanbul'da açılması düşünülen yurtlarla ilgiliydi. Ayrıca Malatya'da okuyan ortaokul ve lise öğrencilerine yapılacak yardımın artırılması da düşünülmüş ve CHP Genel Sekreterliği de bilgilendirilmişti.⁹¹ CHP Genel Sekreterliği de 22 Eylül 1945'te Malatya İl Başkanlığına gönderilen cevabi yazıda "gençliğin ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için açılmasına karar verdiğiniz yurt için size başarılar diler, sevgiler sunarım" denilmişti.⁹²

Kurumun üzerinde durduğu önemli projelerinden biri olan ve öncelikli olarak yoksul, şehit ve gazi çocuklarının yükseköğrenimlerine katkı sağlayacak yurt projesi 1945-1946 eğitim-öğretim yılı başında hayata geçirilmişti. Malatya milletvekilleri M. Öker, M. Nedim Zapçı, K. Evliyaoğlu M. Şevket Özpazarbaşı, E. Barkan, Dr. Cafer Özelci ve Osman Taner'in Malatya gezileri ve izlenimleriyle ilgili hazırladıkları raporda da konuya değinilmiş ve kurumun çalışmalarından övgüyle bahsedilmişti. Raporda;

"Halkın görevi, Milli Eğitim Bakanlığının göstereceği yollardan ilerleyerek bilgisizliğe karşı savaşa girmek ve az zamanda vilayetimizde okumamış kimse bırakmamaktır. Kurum, ilk kuruluşunda Malatya merkezinde 2 ilkokul açmıştır. İstanbul'da pek acınacak halde olan yüksek tahsil gençlerine bir yurt temin etmiştir. Malatya kaza ve köylerinden akın halinde merkeze hücum eden ilk ve orta tahsil çocukları için de büyük müşküllere katlanarak bir yurt vücuda getirmiştir. Kurumun bünyesi kuvvetlendikçe ilk tahsili bitiren çocuklar ile yakından ilgilenilerek bunlardan ancak yüksek zekâ ve kabiliyet gösterenleri yüksek tahsile göndermek ve diğerlerini sanat, ziraat ve ticaret gibi meslek okullarına teşvik edip memlekette hayat adamı olmalarını sağlamaktır. Memleketin en acınaklı bir haline çare aramakta olan bu kuruma hükümetimizin ve sayın eğitim bakanımızın kıymetli alakalarını rica ederiz" denilmişti.⁹³

Ayrıca Abdulkadir Taşangil imzasıyla CHP Genel Sekreterliğine gönderilen 30 Ağustos 1945 tarihli yazıda kurum tarafından açılan bu iki ilkokul ve İstanbul'da açılacak yurtla ilgili bilgi verilmiş ve kurumun çalışmalarına övgüde bulunulmuştu.⁹⁴

İstanbul'daki yurdun açılışını duyurmak hem de yardım talebinde bulunmak amacıyla Okuyanı Çoğaltma Okumuşu Koruma Kurumu Malatya Talebe Yurdu temsilcileri, CHP Genel Sekreterliğine gönderdikleri 29 Aralık 1945 tarihli yazıda, İstanbul'daki mevcut yurtların yetersizliği nedeniyle açıkta kalan Malatyalı yükseköğrenim öğrencilerinin eğitimlerine devam edebilmeleri amacıyla İstanbul Beyazıt'ta bir yurt açtıklarını, Malatya'dan yapılan para yardımının ancak tesis masraflarına yettiğini açıklayarak yardımda bulunulmasını istemişlerdi.⁹⁵

⁹¹ Fırat, "Okunuşu Çoğaltma Ve Okuyanı Koruma Derneğinin Kongresi", 14 Eylül 1945

⁹² BCA., Fon No:490-1-0-0-Kutu No:1189-Dosya No:167-Sıra No:1, Belge:3

⁹³ BCA., Fon No:490-1-0-0-Kutu No:683-Dosya No:315-Sıra No:1, Belge:38-39

⁹⁴ BCA., Fon No:490-1-0-0-Kutu No:1189-Dosya No:167-Sıra No:1, Belge:4

⁹⁵ BCA., Fon No:490-1-0-0-Kutu No:1189-Dosya No:167-Sıra No:1, Belge:2

İstanbul’daki yurdun ihtiyaçlarının karşılanması için ayrıca Malatyalı hayırsever yurttaşların önemli katkıları olmuştu. Nitekim 8 Mart 1946 tarihli Fırat, Arapgir Küçük Sanat Dokumacılar Kooperatifinin, kurumun İstanbul’da açmış olduğu yurt için 250 metre perdelik kumaş hediye ettiğini duyurmuştu.⁹⁶ Üniversiteli gençler de boş durmamış, sömestr tatili münasebetiyle Malatya’ya gelen gençler, geliri Malatya Okumuşu Koruma ve Okuyanı Çoğaltma Derneği İstanbul Talebe Yurdunun ihtiyaçlarına harcanmak üzere 20 Şubat 1946 çarşamba günü akşamı İpek Sinemasında bir gece düzenlemişlerdi.⁹⁷ Ayrıca yaz tatil döneminde 27 Temmuz 1946 cumartesi günü akşamı Mensucat Fabrikası Cevizliğinde ikinci bir üniversiteliler gecesi düzenlemişlerdi. O gün akşama doğru yağan yağmura rağmen Cevizlik dolmuş, ilave masa ve sandalye getirilmişti. Bu tablo Malatyalıların eğitime verdiği önemin bir göstergesiydi.

Üniversiteliler gecesi, saat 21:00’da öğrenci Sırrı Bilgin’in açılış sözleri ile başlanmış, birbirini takip eden sürprizlerden sonra gecenin en heyecanlı kısmına gelinmişti. Altından yapılmış cemiyet rozeti, yapılan açık artırma sonunda 510 liraya Cumhuriyet Savcısı Zeki Bilgin’e verilmişti. Elde edilen tüm gelir, yurdun ihtiyaçlarına ayrılmıştı.⁹⁸

İstanbul’da da gelenekselleştirdikleri bir “Malatya Kayısı Gecesi” düzenlenmişti. Gece, 16 Nisan 1946’da İstanbul Taksim Belediye Gazinosunda muhteşem bir programla gerçekleştirilmişti. Kayısı Gecesi, Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Kurumu İstanbul şubesi tarafından teşvik edilmiş ve yükseköğrenim gören Malatyalı gençlerce düzenlenmişti. Ankara ve Malatya’dan gelen davetlilerle birlikte geceye saat 22:00’da İstiklâl Marşı ile başlanmıştı. Malatya Milletvekili Mahmut Nedim Zapçı’nın açış konuşmasından sonra komite başkanı Dr. Rahime Batu da gecenin amaç ve hedeflerini anlatmış ve sıra eğlenmeye gelmişti. Geceye getirtilen davul zurna ile oyuncular “İkili (Sürmeli)” oyun havasını oynamışlardı. Ayrıca Ankara radyosundan Mahmut Karındaş ve Hacer Buluş söyledikleri türkülerle katılanları mest etmişlerdi. Daha sonra pistin ortasına getirilen bir sepet kayısı açık artırmaya konularak 1160 liraya satılmıştı.⁹⁹

Toplanan yardımlarla İstanbul yükseköğrenim gençliğinin ve açılan yurdun ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır. Akabinde Ankara’da okuyan öğrenciler için de bir yurt açılması çalışmaları sürdürülmüştür. Ankara’daki yurdun da açılması durumunda gurbette okuyan Malatyalı öğrencilerin beslenme ve barınma ihtiyacı karşılanmış olacaktı.

3. DİĞER KURULUŞLAR ve EĞİTİME KATKILARI

3.1. Çocuk Esirgeme Kurumu

İkinci Meşrutiyetin ilânından sonra hayata geçirilen 1909 tarihli Cemiyetler Kanunu’na göre 1917’de önce İstanbul’da kurulan Himâye-yi Etfal Cemiyeti, 17 Ocak 1921’de de yayınlanan padişah iradesiyle kamu yararına çalışan bir kurum olarak onaylanmış, başka vilayetlerde de şubeleri açılmaya başlamıştı.

Millî Mücadele Döneminde İstanbul Hükümeti ile 23 Nisan 1920’de kurulan TBMM ve Ankara Hükümeti arasındaki ilişkilerin çoğu zaman gergin olması nedeniyle 30 Haziran 1921 tarihinde Ankara’da da Himâye-yi Etfal Cemiyeti kurulmuştur. Mustafa Kemal Paşa Cemiyetin himâyesini üstlenmiş; 1923 yılında İstanbul’daki merkezle birleştikten sonra adı

⁹⁶ Fırat, “Bağış”, 8 Mart 1946

⁹⁷ Fırat, “Gençlerimizin Faaliyeti”, 12 Şubat 1946

⁹⁸ Fırat, “Üniversiteliler Gecesi” 30 Temmuz 1946; Beydağı, Lütfi.(1946). “Üniversiteliler Gecesi” Ufuklar, Fırat, 30 Temmuz.

⁹⁹ Fırat, “Malatya Kayısı Gecesi”, 26 Nisan 1946

Türkiye Himâye-yi Etfal Cemiyeti olarak değiştirilmiştir. 1935 yılında da dilde Türkçeleştirme çabalarına uygun olarak adı Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumuna dönüştürülmüştür.¹⁰⁰

İncelenen dönemde Malatya Çocuk Esirgeme Kurumu başkanlıklarını yapan isimler ise 1940 yılına kadar aralıksız olarak emekli Binbaşı Sabri Akalın, Zekiye Özen(1941-1942), Fehmi Ünal(1943)ve Ali Gebeş(1944-1945)tir.¹⁰¹

3.1.1.Kimsesiz ve Yoksul Okul Çocuklarına Yardımları

Türkiye'nin en etkin sivil toplum kuruluşlarından biri olan Çocuk Esirgeme Kurumunun Malatya şubesi ise 1927 yılında faaliyetlerine başlamıştır.¹⁰² Malatya Çocuk Esirgeme Kurumu, kimsesiz ve fakir çocukların himaye edilmesi ve onlara eğitim imkânı sağlanması için yerel imkânları da harekete geçirerek önemli bir çalışma alanı oluşturmıştır. İncelenen dönem itibarıyla CHP Genel Sekreterliğinden de düzenli yıllık yardımlar almıştır.

Kurum, düzenli olarak yıllık kongrelerini yaparak idare kurullarını belirledikten sonra yıl içinde gerçekleştirilecek etkinliklerin takvimini belirlemiştir. Eğitim-öğretime doğrudan katkısı olmasa da okul çağındaki kimsesiz ve fakir çocukların eğitim-öğretimlerini sürdürmesinde büyük ölçüde destek olmuştur. Her yıl, yıllık programları dâhilinde yaptıkları balo, mûsamere ve aile toplantılarında elde edilen gelirin hemen tamamını fakir ve kimsesiz çocuklara ayıran kurum; ayrıca çocuk bahçesi ve kreş gibi projelere de imza atmıştır.

1939 yılında geliri tamamen kimsesiz çocuklar hesabına kullanılan eşya piyangosu düzenlenmişti. 6 Ocak 1939'da çekilişi yapılan bu piyangoda halı, kilim, erkek-kadın elbiseleri, hamam takımı, cep saati, masa saati, yatak çarşafı, gömlek, masa aynası, erkek fanilaları, erkek çorabı, kadın çorabı, kravat, terlik, kolonya, yüz havlusu, mektep çantası, elektrik feneri, dolma kalem, kitap, şeker, kadın fanilası, ipekli mendil, diş macunu, diş fırçası, bisküvi, kahve, kayısı, incir ve çay gibi giyecek, yiyecek ve kullanım eşyaları eşya piyangosunda talihlilerini bulmuştur. Yapılan bu etkinlik ve çekilişle elde edilen gelir, fakir ve kimsesiz çocuklar hesabına kullanılmıştır.¹⁰³ Nitekim 1939 yılı 23 Nisan etkinlikleri kapsamında çocuklara çifte bayram sevinci yaşatmak isteyen Çocuk Esirgeme Kurumu, okullarda, köylerde ve mahallelerde bulunan yetim ve fakir çocuklara 300 kat elbise, ayakkabı, şapka ve okul kırtasiyesi hediye etmiştir.¹⁰⁴

Çocuk Esirgeme Kurumu, 1940-45 yılları arasında hayırsever yurttaşlarca kuruma yapılacak olan yardımları özendirmek için yerel basınını da desteğini alarak ilânlar vermişti. İlanlarda ders kitaplarından giyim-kuşama kadar kullanılmış eşyaların kuruma bağışlanması istenmiştir. Örneğin Fırat, Gazetesinde yayımlanan 27 Haziran 1939 tarihli bir ilânda "...bir diğerine yardım, insanlığın vicdani en büyük zevkidir. Buna küçükten alışılim. Okuduğumuz kitaplarımızı Çocuk Esirgeme Kurumuna verirseniz yeni yılda kitap alamayacak mektepli arkadaşlarınıza yardım etmiş olursunuz" diye yazılmış ve okul çağındaki çocukların paylaşma,

¹⁰⁰ Bilgin, Taner, "Himâye-yi Etfal Cemiyeti(1921-1935)", Türk Maarif Ansiklopedisi, <https://turkmaarifansiklopedisi.org.tr/himaye-yi-etfal-cemiyeti>. (02.12.2025); Gündüz, Mehmet "Çocuk Esirgeme Kurumu", Türk Maarif Ansiklopedisi, <https://turkmaarifansiklopedisi.org.tr/cocuk-esirgeme-kurumu>.(02.12.2025)

¹⁰¹ Fırat, "Çocuk Esirgeme Kurumu Yeni İdare Heyetini Seçti", 28 Temmuz 1939; Fırat, "Çocuk Esirgeme Kurumu İdare Heyetini Seçti", 24 Mart 1941; Fırat, "Çocuk Esirgeme Kurumu'nun Yıllık Kongresi", 24 Şubat 1942; Fırat, "Çocuk Esirgeme Kurumu Senelik Toplantısını Yaptı", 2 Mart 1943; Fırat, "Çocuk Esirgeme Kurumu Yıllık Kongresini Yaptı", 1 Şubat 1944; Fırat, "Çocuk Esirgeme Derneğinin Yıllık Toplantısı Yapıldı", 13 Şubat 1945

¹⁰² Malatya Vilayeti CHP Başkanlığı.(1938). Cumhuriyetin XV. Yılında Malatya, 88

¹⁰³ Fırat, "Eşya Piyangosu", 6 Ocak 1939

¹⁰⁴ Fırat, "Çocuk Esirgeme Kurumu Tarafından Fakir Çocuklara Yapılan Yardım", 21 Nisan 1939

yardım etme ve sorumluluk duygularına hitap edilmmişti.¹⁰⁵ Kışın yaklaştığı bir dönemde 20 Aralık 1940 tarihli Fırat’ta yayımlanan başka bir ilânda da yetişkinlere seslenilerek “kışın yıpratıcı soğuklarından bakıma muhtaç çocukları koruyabilmek için yavrularınızın kullanılmış her türlü eşyalarını” Çocuk Esirgeme Kurumuna vermeleri istenmişti.¹⁰⁶

21 Kasım 1941 tarihinde verilen bir ilânda ise yaklaşan Şeker Bayramı ve Cumhuriyet Bayramında çocukların sevindirilmesi için her türlü fedakârlığın yapılması tavsiye edilmiş; yalnız kendi çocuklarının değil bir de ana ve babadan mahrum topluma emanet edilen yetim yavruların da düşünülmesine vurgu yapılmıştı.¹⁰⁷

Sıkça görülen ilânların bir bölümü de her yıl düzenlenen 23 Nisan Balolarıyla ilgiliydi. 20 Nisan 1945’te Fırat’ta yayımlanan ilânda 23 Nisan 1945 Pazartesi akşamında, yoksul ve kimsesiz çocuklar yararına yapılacak balo hatırlatılmış ve “Fabrika Sinemasında 23 Nisan Pazartesi akşamı bir balo tertip etmiştir. Baloda milli oyunlar oynanacak ve zengin bir tombala çekilecektir. Balo biletleri dernek başkanlığından şimdiden temin edilmelidir” denilmiştir.

Kurumun verdiği ilânların, toplum vicdânında kabul gördüğünü ve önemli bir kamuoyu oluştuğunu toplanan yardımlardan ve kurumca kimsesiz ve yoksul çocuklara yapılan yardımlardan anlayabiliriz. Zira 7 Ocak 1941 tarihinde Malatya merkez çocuk bakımevinde ve okullarda tespit edilen kimsesiz çocuklara bayram münasebetiyle Halkevi, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Kızılay’ın katkılarıyla birer kat elbise verilmesi kararlaştırılmış; ayrıca okul çocuklarına yemek verme imkânlarının da araştırıldığı haberleştirilmişti.¹⁰⁸ 26 Aralık 1944’te Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanı Ali Gebeş’le yapılan mülakatta, kurumun hali hazırda 24 çocuğa yiyecek verdiğini ve diğer bütün ihtiyaçlarını temin ettiğini; yatılı olarak kurum yuvalarında bulunan çocuklardan başka günde bir ekmek verilmek suretiyle her ay 70-80 yoksul çocuğun sevindirildiğini; ayrıca 23 Nisan Çocuk Bayramında verilen balo ve temsillerden elde edilen gelirlerle de bayramlarda 300’e yakın fakir çocuğa elbise giydirildiği açıklanmıştı.¹⁰⁹

1945 yılında ise 23 Nisan Bayramı Münasebetiyle kurum tarafından 140 okul çocuğuna elbise yaptırıldığı, 13 çocuğa da ayakkabı ve çorap verildiği ifade edilmişti.¹¹⁰

3.1.2. 23 Nisan Bayramı ve Çocuk Haftasındaki Çalışmaları

Çocuk Esirgeme Kurumu, 23 Nisan’da başlayan Çocuk Haftası münasebetiyle de etkinliklerin içinde yer almış, Valiliğin en önemli paydaşlarından biri olmuştur. 23 Nisan 1939’da Egemenlik ve Çocuk Bayramı töreninde Çocuk Esirgeme Kurumu adına Melahat Sezener tarafından bir konuşma yapılmış; 25 Nisan Salı ve 28 Nisan Cuma günleri Saat 15.30’da okul çocuklarına film gösterimi gerçekleştirilmiş; 29 Nisan Cumartesi günü saat 14:00-16:00 saatleri arasında da Halkevinde bir çocuk balosu düzenlenmiştir.¹¹¹ 1940-1945 yılları arasında da hafta etkinlikleri içinde sinema, temsil ve 23 Nisan baloları kurumun çalışmaları arasında yer almıştı. Ayrıca 23 Nisan Bayramı’nda çocuk marşının düzgün bir şekilde söylenebilmesi için çocuk marşı notasının Ankara Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’nden temin edilip dağıtılmasında da etkili olmuştu.¹¹²

¹⁰⁵ Fırat, “Mektep Kitaplarını Çocuk Esirgeme Kurumu’na Veriniz”, 27 Haziran 1939

¹⁰⁶ Fırat, “Çocuklara Yardım”, 20 Aralık 1940

¹⁰⁷ Fırat, “Kimsesiz Yavrulara Yardım Edelim”, 21 Kasım 1941

¹⁰⁸ Fırat, “Kimsesiz Çocuklara Yardım”, 7 Ocak 1941; Fırat, “Kimsesiz Yavrulara Yardım”, 4 Nisan 1941

¹⁰⁹ Fırat, “Çocuk Esirgeme Kurumu çalışmaları”, 26 Aralık 1944

¹¹⁰ Fırat, “23 Nisan Bayramı Münasebetiyle”, 20 Nisan 1945

¹¹¹ Fırat, “1939 Yılı Egemenlik Bayramı ve Çocuk Haftası Programı”, 21 Nisan 1939

¹¹² Fırat, “Çocuk Bayramı Hazırlıkları”, 19 Mart 1940

3.1.3.Çocuk Bahçesi, Aşevi ve Bakımevi Gibi Projeleri

Malatya Çocuk Esirgeme Kurumu’nun okul öncesi eğitimin bir parçası olan Çocuk bahçeleri, çocuk bakımevleri gibi çalışmalarının yanı sıra kimsesiz ve yoksul çocukların yararlandığı aşevi projelerini hayata geçirmek için gerçekleştirdiği çalışmalar da en az diğerleri kadar önemlidir.

28 Haziranın 1939 Çarşamba günü saat 18.00’de yapılan yıllık kongresinde bir yıllık faaliyetleri açıklanmış; önemli çalışmalarından biri olan çocuk bahçesi projesi, kongreye katılanlar nezdinde büyük bir ilgi uyandırmıştı.¹¹³ İlk anda sadece çocukları sevindirmek gibi bir amaçla yapıldığı düşünülen çocuk bahçesinin aslında bir okul gibi düşünülmesinin gerektiğini ifade eden Sabri Akalın; çocukların burada oyun aletlerinden yararlanırken, sırasını beklemeyi ve arkadaşının hakkına da saygı göstermeyi öğrenirken çoklu oyunlarda da arkadaşlarıyla iş bölümü yapabilme becerisini kazanacaklarını ifade etmişti. En önemlisi daha o yaşlardan itibaren toplumsal kurallara uymayı öğrenecekti.

Sokakta mikrop yuvaları arasında körpe vücudunu yıpratın çocukla bahçede temiz havada ve bir öğretmenin gözetiminde vücudu ve zekâsı gelişen çocuk arasındaki farkın da aşikâr olduğunu söyleyen Akalın, çocuk bahçesinin her tarafına çocukların anlayabilecekleri şekilde yazılı uyarı levhaları astırıldığını, çocuklarıyla gelecek ailelerin gölgede oturulabilmeleri için kameriyeler yaptırıldığını ve bahçeye içme suyu getirildiğini anlatmıştı. Yine çocuklar için bir yüzme havuzu ile bir kum havuzu yaptırdıklarını dile getirdikten sonra okul çağındaki çocukların beslenmelerine katkı sağlayan aşevlerine de dikkat çekmiştir. Malatya’da bir aşevi açılması için çabaladıklarını; aşevi olmamasına karşın dört yıldan beri okulların aile birlikleriyle ortaklaşa gerçekleştirilen çalışmalar sayesinde haftada altı gün her okulda 30-40 çocuğa sıcak yemek verildiğini aktarmıştı. Akalın’dan sonra Çocuk Esirgeme Kurumu başkanı olan Zekiye Özen’in de yeni bir çocuk bahçesini faaliyete geçirerek önemli katkı sağladığı Parti müfettişi Mitat Aydın’ın raporunda yer almaktadır.¹¹⁴

Malatya Çocuk Esirgeme Kurumunun 1945 yılı projelerinden biri de Mücelli Kabristanı civarında belediyeden satın alınan 7300 metre karelik bir arsada 50 yataklı yeni bir binanın inşaatını başlayıp bitirmektir.¹¹⁵

3.2.Kızılay

Ülkenin ve Malatya’nın en köklü sivil toplum kuruluşu Kızılay’dır. 1939-1945 yılları arasında Malatya Kızılay şubesine Dr. Cafer Özelçi, Dr. Necdet Sezer, Mustafa Agabigüm ve Celal Tuna seçilmiş ve görev yapmışlardır.¹¹⁶

Kızılay, daha çok afet-zedelere yaptığı yardımlarla gündeme gelmesine karşın eğitime katkılarıyla da önemli bir kurumdur. Özellikle yoksul ve kimsesiz çocukların eğitimlerine devam etmeleri hususunda sağladığı yardımlarla öne çıkmaktadır. Malatya’da da diğer kurumlarla ortaklaşa kimsesiz ve yoksul okul çocuklar sevindirilmişti. Kızılay Arapgir şubesi başkanı Doktor Sücaettin Gönen tarafından 35 öğrenciye ayakkabı diktirilmişti.¹¹⁷

Kızılay, eğitime doğrudan katkı sunmasa da gençlerin eğitim yapmalarını özendiren bilgilendirme ilânları vererek önemli bir farkındalık yaratmıştı. Örneğin Kızılay, diğer

¹¹³ Firat, “Çocuk Bahçesi”, 5 Mayıs cuma 1939

¹¹⁴ BCA., Fon No:490-1-0-0-Kutu No:682-Dosya No:311-Sıra No:1, Belge:56-57

¹¹⁵ Firat, “Çocuk Esirgeme Kurumu çalışmaları”, 26 Aralık 1944

¹¹⁶ Firat, “Kızılay Cemiyeti”, 1 Eylül 1939; Firat, “Kızılay Kongresi Yapıldı”, 27 Şubat 1942; Firat, “Kızılay Cemiyeti Reisi Seçildi”, 10 Temmuz 1942; Firat, “Kızılay Yeni İdare Heyetini Seçti”, 11 Aralık 1945

¹¹⁷ Firat, “Arapkir’deki Yoksul Talebelere Yapılan Yardım”, 4 Mayıs 1945

vilayetlerde olduğu gibi Malatya’da da sağlık alanında eğitim alması için genç kızları özendirmeye yönelik ilanlar vermiştir. Yerel basının da katkılarıyla 17 Temmuz 1945’te Kızılay Derneği, Hastabakıcı Hemşireler Okuluna öğrenci alımına başladığına dair bir ilan vererek bilgilendirme yapmıştı. İlanda Malatya’daki okul çağındaki kız öğrencilere çağrıda bulunularak “Barışta ve savaşta hastaların ve yaralıların ıstıraplarını dindirmek ve dertlerini tedavi etmek bakımından en büyük şefkat kaynağı ve Türk kızı için en şerefli bir meslek olan hasta bakıcı hemşireler okuluna” öğrenci olmaları yönünde hem bilgilendirme yapılmış hem de özendirilmiştir. İlanda ayrıca Amerika’dan getirtilen iki uzmanla eğitim ve idare kadrosu bir kat daha kuvvetlendirilen okulun parasız ve yatılı olduğu hatırlatılarak genç kızlarımızın bu mesleğe küçük yaşlarda alışmalarını sağlamak amacıyla 1945 yılından itibaren ortaokul kısmının da açılacağı ifade edilmiştir. Okulun orta kısmına 12-15 yaşları arasında ilkokul mezunu, meslek okulu kısmına da 15 yaşını bitirmiş 16-25 yaşları arasında ortaokul veya lise mezunlarının alınacağı belirtilmişti. Okul süresinin orta kısım da dâhil olmak üzere altı yıl sürdüğü hatırlatılan ilanda istekli genç kızların okul, sağlık, ahlak ve aile durumlarını bildiren belgeleri ile birlikte İstanbul Aksaray’daki okul idaresine müracaatları istenmişti.¹¹⁸

Dönemin iletişim ve haber alma imkânlarının çok kısıtlı olduğu dikkate alınırsa Kızılay’ın bu ve benzeri ilânlarla gençlere yönelik önemli bir eğitim hizmetini de yerine getirdiği söylenebilir.

3.3.Yardım Sevenler Derneği

Malatya’nın köklü sivil toplum kuruluşlarından biri de Yardım Sevenler Derneğidir. Merkezi Ankara’da bulunan ve 19 Şubat 1928’de kurulan Yardım Sevenler Derneği, Mevhibe İnönü’nün himâyelerinde çalışmalarına başlamıştır.¹¹⁹ Derneğin Malatya şubesi de 1940 yılında kurulmuştur. 13 Ağustos 1940 tarihli Fırat’ta yer alan duyuruda; derneğin Malatya şubesinin açıldığı ilan edilmiş, amacının da annelerin sağlık, sosyal ve ruhi ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik çalışmalar olduğu vurgulanmıştı. Derneğin görevleri arasında iş evleri, kütüphaneler, dershaneler, muayenahaneler açmak olduğu belirtilmişti. Ayrıca muhtaç kadınların ve kızların işe, çalışan annelerin de çocuklarını bakımevlerine yerleştirmek ve doğumlarında yardımcı olmak, onların mahkemelerdeki işlerini takip ettirmek, elinden iş gelenleri emeği karşılığında çalıştırmak ve muhtaçları dernek adına himaye etmekti. Derneğe hizmet etmek isteyen 18 yaşını bitirmiş herkesin üye olabileceği de hatırlatılmıştı.¹²⁰ Derneğin yeri de Kışla Caddesi’ndeki eski postane binasıydı.¹²¹ Derneğin kurucu başkanı da Semiha Somer’di.

Yardım Sevenler Derneğinin en önemli işlevi, Türk kadınına sosyalleştirmek ve iş hayatına hazırlamaktı. Meslek sahibi yapmak, yeni bilgi ve beceriler kazanmalarını sağlamak için girişimlerde bulunmaktı. Nitekim 27 Mayıs 1941’de “Türk kadını!” başlığıyla manşetten verilen bir haberde Mevhibe İnönü’nün duyurularına yer verilmişti. Türk kadınının Cumhuriyetle birlikte kazandığı hakları da hatırlatarak şöyle bir çağrıda bulunmuştu: “Türk vatanının her Türk ferdinden gündelik işler dışında büyük hizmetler beklediği günlerdeyiz. Böyle günler kadın erkek, bütün Türk milletine şuur ve hamle veren günlerdir. Türk kadını, her büyük günde erkeğinin yanındadır ve erkeğine eştir. Bu ezeli hasleti yeniden meydana çıkartmak fırsatı gelip çatmıştır.

¹¹⁸ Fırat, “Malatya Kızılay Derneği Başkanlığından”, 17 Temmuz 1945

¹¹⁹ Türkiye Yardım Sevenler Derneği, Tarihçe, Türkiye Yardım Sevenler Derneği, Tarihçe, <https://www.tysd.org.tr/> (2.12.2025)

¹²⁰ Fırat, “Malatya’ya Yardım Sevenler Başkanlığından”, 13 Ağustos 1940

¹²¹ Fırat, “Yardım Sevenler Cemiyeti”, 18 Temmuz Cuma 1941

Yardım Sevenler Cemiyeti, sizlere milli müdafaa hizmetlerinde gönüllü hasta bakıcı olmak, asker hastanelerinin muhtelif servislerinde vazife almak, ordunun ihtiyaçları olan malzemeyi hazırlamak ve dikmek için Ankara'daki ilk tecrübeleriyle muvaffakiyetli imkânlar hazırlamış ve rehber olmuştur. Her şehirde buna benzer imkânlar vardır. Bütün Türk kadınlarını cemiyet hayatına yararlı, milli müdafaa hizmetlerine hazır olmaya davet ediyorum".¹²² Yayımlanan bu duyurudan sonra şubenin üye sayısında artış olduğu muhakkaktır. Ancak derneğe üyelik konusunda genel bir çekimserlik olmalı ki, Yardım Sevenler Derneği 18 Temmuz 1941'de bir duyuru daha yapma gereği duymuştu.

"Malatya Türk Analarına ve Kızlarına" diye başlayan duyuruda ülke genelinde kurulan hayırsever derneklerden birinin de Yardım Sevenler Derneği olduğu, derneğin kuruluş tarihi ve üye sayısı bakımından diğer kurumların en genci olduğu hatırlatılmıştı. Ayrıca "Yardım Sevenler Cemiyetinin Malatya Şubesi, Yeşil Malatya'yı yeşillendiren bütün Türk analarına, hemşirelerine ve kızlarına hitap ediyor ve onları kurumumuza üye yazılması için davet ediyor" denilmişti. ¹²³ 1939-1945 yılları arasında gündelik, sosyal ve ekonomik hayat içinde kadına biçilen rolü düşünecek olursak bu duyuruların hâlâ mevcut olan tabuların kırılmasına yönelik olduğu da görülecektir.

Yerel basın üzerinden yapılan duyurular, özendirici yazılar sonucunda Malatya Mensucat Fabrikası Yardım Sevenler Derneği adıyla ikinci bir şube açılmış ve ilk kongresi yapılmıştı. Başkanlığına Naciye Miharbi getirilmişti.¹²⁴ Ancak kısa bir süre sonra iki derneğin birleştirilmesi bir şube olarak çalışması uygun görülmüştü.¹²⁵

Yardım Sevenler Derneği Malatya Şubesinde Semiha Somer(1940), Nafiye Özen(1941-1942)¹²⁶, Leman Sanaç (1943)¹²⁷ ve Nilüfer Kınık(1944-1945)¹²⁸ başkanlık yapmışlardır.

Yardım Sevenler Derneği Malatya Şubesi, kısa süre içinde balo, temsil, tiyatro ve konser gibi sosyal ve kültürel etkinlikler düzenleyerek yardım toplamıştır. Derneğin Fabrika şubesi, 1 Ağustos 1942 Cumartesi akşamı, Fabrika Cevizlik Bahçesinde bir kır balosu tertip edeceğini duyurmuş¹²⁹; baloya ait davetiyelerin dağıtıldığı bilgisine yer verilmişti.¹³⁰

1943 yılında da Yardım Sevenler Cemiyeti Fabrika şubesi yararına 2 Nolu Hava Okulu temsil kolu tarafından 7 Şubat 1943'te saat 20.30'da temsil verilmişti.¹³¹ Dernek, 1945 yılında da Kemal Sahir Tiyatro Kumpanyasını davet ederek yoksul çocuklar yararına 11 Mart 1945 Pazar günü akşamı İstanbul Sineması salonunda¹³² ve 23 Temmuz 1945 Pazartesi günü akşamı da Yazlık Park Sinemasında¹³³ iki ayrı etkinlik düzenlemiş, halka temsiller izlettirmişti.

Dernek yararına yapılan etkinlikler sonrasında elde edilen gelirle yeni evlenenlerin düğünleri yapılmış, yeni evlilere gerekli eşyalar alınmıştı. Muhtaç ailelere nakdî ve aynî yardımlarda bulunulmuş¹³⁴; ayrıca kimsesiz ve yoksul çocuklara da el uzatılmıştı. Dernek

¹²² Fırat, "Türk kadını!", 27 Mayıs 1941

¹²³ Fırat, "Yardım Sevenler Cemiyeti", 18 Temmuz Cuma 1941

¹²⁴ Fırat, "Yardım Sevenler Cemiyeti Şubesi II Kongresini Yaptı", 24 Temmuz 1942

¹²⁵ Fırat, "Yardım Sevenler Cemiyeti'nin Toplantısı", 18 Mayıs 1943

¹²⁶ Fırat, "Yardım Sevenler Cemiyeti İdare Heyetini Seçti", 28 Kasım 1941; Fırat, "Yardım Sevenler Cemiyeti'nin Kongresi", 2 Haziran 1942

¹²⁷ BCA., Fon No:490-1-0-0-Kutu No:596-Dosya No:61-Sıra No:6, Belge: 1-4

¹²⁸ Fırat, "Yardım Sevenler Cemiyetinden Çağrı", 16 Şubat 1945; Fırat, "Yardım Sevenler Derneği Kongresi", 20 Şubat 1945

¹²⁹ Fırat, "Balo", 24 Temmuz 1942

¹³⁰ Fırat, "Yardım Sevenler Balosu", 31 Temmuz 1942

¹³¹ Fırat, "Zengin Bir Müsamere", 5 Şubat 1943

¹³² Fırat, "Yardım Sevenler Derneği Yararına Temsil", 9 Mart 1945

¹³³ Fırat, "Yardım Sevenler Derneği Menfaatine Verilen Temsil", 24 Temmuz 1945

¹³⁴ Fırat, "Yardım Sevenler Cemiyeti İdare Heyeti Toplandı", 24 Mart 1942

1943’te 23 Nisan Çocuk Bayramı münasebetiyle okullarda bulunan kimsesiz yoksul çocuklar tercih edilmek üzere hazırladığı elbiseleri dağıtmıştı.¹³⁵ Yine Fırat’ın 26 Ocak 1945’te haberleştirdiği bir yazısında Yardım Sevenler Derneğinin ilkokullarda bulunan yardıma muhtaç öğrencilere defter, kalem lastik(silgi) gibi kırtasiye malzemesi dağıtığını belirtmişti. Ayrıca 100 yoksul kadına sabun, şeker ve yerli malı kumaştan manto hediye etmişti.¹³⁶ “Yardım Sevenler Derneği Öğrencilere Önemli Yardımlar Yapıyor” başlığıyla 17 Nisan 1945’te yayımladığı bir haberde de örgün öğretimde okuyan Erkek Sanat Enstitüsündeki yemekhaneden yararlanan ihtiyaç sahibi öğrencilerin yemek kartı ücretlerini karşılamak üzere 180 lira yardımda bulunulduğu; ayrıca Malatya ilkokullarındaki yoksul 80 çocuğa da önlük, elbise, ayakkabı ve çorap dağıtıldığı¹³⁷ belirtilmişti.

3.4.Türk Hava Kurumu

Türk Hava Kurumu da Malatya’da 1939-1945 yılları arasında hizmet veren önemli sivil toplum kuruluşlarından biri olmuştur. Kurumda bu dönem içinde Tevfik Öğüt başkanlık yapmıştır.¹³⁸ Türk Hava Kurumu Malatya şubesinin en önemli görevi diğer yörelerde olduğu gibi kurban derilerini toplamak, bunların en kısa zamanda satışını sağlayarak hem ülke ekonomisine hem de yurt savunmasına katkı sağlamaktır.¹³⁹

Türk Hava Kurumu Malatya Başkanlığı, eğitim çalışmalarıyla öğrencilerin ilgi odağı olmuştur. Türk Hava Kurumu Malatya Şubesi, 1944 yılında dokuz liseli genci, İnönü Yüksek Planör Kampı amatör üyeliğine seçip göndererek paraşütçü yetiştirmiş; ortaokulu kanaat notu ile geçmiş yedi öğrenciyi de “Gedikli Erbaşı” olmak üzere İnönü’deki okula yönlendirmişti. Malatyalı paraşütçüler Hasan Korucu, Mahmut Süt, Güntekin Karayalçın, Alaattin Ertüzün, Dursun Tütüncü ve Nevzat Özgen 21 Ekim 1944’de Ankara’ya gönderilerek Cumhuriyet Bayramı’nda Malatya’yı temsilen paraşütle atlama yapmışlardı.¹⁴⁰

Türk Hava Kurumu Malatya Şubesi, 17 Ocak 1945’teki yıllık toplantısında bir ilke imza atmış; öğrencilerde havacılık merakını uyandırmak amacıyla Fırat İlkokulu’nda “tayyarecilik kursu” açmaya karar vermiştir. Toplantıda kurumun fahri Başkanı Malatya Valisi Ahmet Kınık’ın başkanlığında Türk Hava Kurumu Malatya Şubesi Tevfik Öğüt, kurum müfettişi Celal Aktan, üyeler Maarif Müdürü Şevket Tezel, Emniyet Müdürü Nurettin Keskinbora, Jandarma Bölük Komutanı Rıdvan Küçüközel, Ali Gebeş, İbrahim Turhan ve Fırat Gazetesi sahibi Mehmet Özkan da hazır bulunmuşlardı. Açılacak kursa ilkokul son sınıf öğrencilerinden üç öğrencinin katılması ve kursu da ilköğretim müfettişlerinden Şahman Ertürk ile Hasan Türkoğlu’nun idare etmesi kararlaştırılmıştı.¹⁴¹

Kursu yakından takip eden Fırat, 9 Şubat 1945’te yaptığı haberde; ilkokul öğrencilerinin katıldığı uçak modelleri kursunun sona erdiğini açıklamıştı. Gazete, öğrencilerde uçak modelleri yapmak, havacılık merakını uyandırmak ve uçmaya teşvik edebilmek için Halkevinde açılan kurs hakkında bilgi vermişti. Kurs öğrencilerinin çalışmalarını bitirdiğini, 100’den fazla uçak modelini Hükümet Konağı bahçesinde sergilediklerini yazmış ve okuyucularını da bilgilendirmişti.¹⁴²

¹³⁵ Fırat, “Yardım Sevenler Cemiyeti’nin Fakir Çocuklara Yardımı”, 20 Nisan 1943

¹³⁶ Fırat, “Yoksun Öğrencilere Yardım”, 26 Ocak 1945

¹³⁷ Fırat, “Yardım Sevenler Derneği Öğrencilere Önemli Yardımlar Yapıyor”, 17 Nisan 1945

¹³⁸ Fırat, “Hava Kurumu Yeni İdare Heyetini Seçti”, 17 Mart 1942; Fırat, “Türk Hava Kurumu’nda Bir Toplantı Yapıldı”, 22 Ağustos 1944; Fırat, “Türk Hava Kurumu Yıllık Toplantısını Yaptı”, 19 Ocak 1945

¹³⁹ Fırat, “Malatya Türk Hava Kurumu başkanlığından” 7 Şubat 1941

¹⁴⁰ Fırat, “Yurtta Havacılık”, 20 Ekim 1944

¹⁴¹ Fırat, “Türk Hava Kurumu Yıllık Toplantısını Yaptı”, 19 Ocak 1945

¹⁴² Fırat, “İlkokul Öğrencilerinin Uçak Modelleri Kursu Törenle Sona Erdi”, 9 Şubat 1945

Türk Hava Kurumu Malatya Şubesinde gerçekleştirilen bu tür etkinlikler, öğrenciler üzerinde olumlu etkiler bırakmıştı.

Türk Hava Kurumu da Kızılay gibi gençlerin meslek okullarına yönelmeleri konusunda da özendirici çalışmalar yapmış; önemli bilgilendirmelerde bulunmuştur. Örneğin 21 Mart 1941 tarihinde Fırat'ta yayımlanan bir ilânda Türk Hava Kurumu'nun Hava Gedikli yuvasına Gedikli adayı alınacağını duyurmuştur. İsteklilerin, Türk Hava Kurumu Malatya şubesine müracaat etmeleri istenmiştir. Her yıl tekrarlanan bu tür duyurularla binlerce gencin hava kuvvetleri safında yer alması sağlanmıştır.¹⁴³

Türk Hava Kurumunun önemli etkinliklerinden biri de millî bilincin pekiştirilmesi, manevi değerlerin kazandırılması amacıyla millî anma günlerinden Hava Şehitlerini Anma günlerini düzenlemesidir. Her yıl 15 Mayıs'ta düzenlenen törenlerle Türk hava şehitleri anılmış; halkın zihninde ve gönlünde yer edinmesi sağlanmıştır. Örneğin, 15 Mayıs 1944 Pazartesi günü Cumhuriyet alanında saat 10.00'da Hava Şehitlerini Anma töreni düzenlenmiş; törende Hava Kurumu adına kürsüye gelen İbrahim Duman, hava şehitlerini andıktan sonra Türk havacılığını ve gelişmesindeki etkenleri anlatmıştı.¹⁴⁴

Sonuç

Maarif Vekâleti, ülkenin her vilayetinde olduğu gibi 1939-1945 yılları arasında Malatya'da da eğitim-öğretim faaliyetlerinin istenilen düzeye ulaşması için üzerine düşen görevi yerine getirmeye çalışmıştı. Maarif şurasında alınan kararlar doğrultusunda okullaşma politikasını sürdürmüş, mümkün mertebe yeni okullar açarak okulların öğretmen kadrolarını imkânlar nispetinde artırmanın yollarını aramıştır. Zira savaş dolayısıyla öğretmenlerin önemli bir kısmının silahlı altına alındığı düşünülürse bakanlığın bu konudaki sıkıntılarının boyutunu anlamak mümkündür. Buna karşın eğitim seferberliği sürdürülmüş; yörede Maarif Vekâletince yürütülen örgün ve yaygın eğitim hizmetlerine, Malatya Halkevi, Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu, Türk Hava Kurumu ve yerel basın o dönemdeki tek temsilcisi olan Fırat Gazetesi gibi paydaşları da önemli katkılar sunmuşlardı. Ayrıca bu süreçte kurulan "Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Derneği" Malatya'da örgün ve yaygın eğitime önemli oranda katkı sunan bir sivil toplum kuruluşu olarak adından sıkça bahsettirmişti.

Maarif Vekâletinin Malatya'daki en önemli paydaşı Halkevi olmuştu. Zirâ Halkevleri, her yörede olduğu gibi Malatya'da da en güçlü halk eğitimi kurumu idi. Okul çağındaki çocuklardan başka toplumun her kesimine hitap edebilen bir yapıya sahipti. Siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel konularda alanında uzman isimlere hazırlatıp sundurduğu konferanslarla halkın eğitilmesinde öncü olmuştur. Yine Türkiye'nin yakın savaş tehdidi altında bulunduğu bu dönemde zehirli gazlara karşı korunma yolları anlatılmış, özellikle döneme damgasını vuran Trahom, sıtma ve tifüs gibi salgın hastalıklar ve alınması gereken önlemler hakkında yapılan toplantılar aracılığıyla halk bilinçlendirilmişti.

Halkevlerinin bir başka çalışması da yörede açtığı ve çoğu meslek edindirmeye yönelik kurslar olmuştur ki, kurslar hem örgün hem de yaygın eğitimin en güzel örneklerinden birini oluşturmuştur. Biçki-dikiş, nakış, çiçek ve pastacılık kursları, ilkokuldan sonra okula gidemeyen kız çocukları ve kadınlar için iyi bir okul deneyimi olmuştur. Açılan kurslardan sonra gerçekleştirilen sergiler de Halkevinin önemli bir faaliyet alanı olmuştur. Meslek edindirme kurslarının sonunda açılan sergilerden başka amatör müzik, resim ve fotoğraf kursları, yarışmaları ve sergileri açılmış; dereceye girenler ödüllendirilerek gençlerin bu

¹⁴³ Fırat, "Malatya Türk Hava Kurumu başkanlığından", 21 Mart 1941; Fırat, "Malatya Hava Kurumu Başkanlığından", 21 Temmuz 1942; Fırat, "Malatya Türk Hava Kurumu Başkanlığından", 1 Haziran 1945

¹⁴⁴ Fırat, "Hava Şehitlerimiz Anıldı", 16 Mayıs 1944

alanlara yönelmesi için özendirilmiştir. Yarışmalarda dereceye giren genç yeteneklerin resim ve fotoğrafları Ankara’ya gönderilmiş, orada da jüri karşısına çıkma şansını elde etmişti.

Halkevinin yerel basınca da övgüyle bahsedilen bir çalışması da okuma-yazma kurslarıdır. Kurulduğu 1932’den 1950 yılına kadar düzenli olarak okuma-yazma kursu açan Halkevi, okul çağını geçirmiş birçok vatandaşı okuryazar yapmış, eğitim seferberliğine önemli bir katkı sağlamıştır. Malatya genelinde en son 1950 yılında 21 halkevi ve halkodasında 22 okuma-yazma kursu açılmıştı.

Halkevi çalışmalarının bir başka örneği de ilkokul bitirme kursu olmuştur. 15 Aralık 1945 tarihinden itibaren altı ay süreyle Derme İlkokulu’nda düzenlenen kursu başarıyla tamamlayanlara diploma verilmişti.

Örgün öğretim öğrencileri için açılan tamamlama kursları, Maarif Vekâletine önemli bir katkı sağlamış, eğitim-öğretim kadrolarının yükünün hafiflemesine yardımcı olunmuştur. Halkevince açılan matematik, geometri, fizik ve yabancı dil kurslarından birçok öğrenci yararlanmıştır. Yerel gazetede yayımlanan ilanlarda yabancı dil (Fransızca) kurslarına sadece öğrenciler değil dileyen herkesin katılması özendirilmiştir.

Halkevi Spor şubesinde de greko-romen ve serbest stil güreş kursları açılmıştı. Ata sporu güreşi öğrenmek isteyen kabiliyetli gençler için Beden Terbiyesi Bölge Başkanlığıyla işbirliği içinde 1944 yılı başında açılan kurslara Güreş Federasyonu antrenörlerinden Necati Tokbudak getirtilmişti.

Malatya Halkevinin dil, edebiyat, ar, halk dersaneleri ve kurslar, müze ve sergi şubeleri üyelerince yapılan bu çalışmalar örgün ve yaygın eğitim çalışmaları bakanlığın elini güçlendirmiş; üzerindeki yükün az da olsa hafiflemesine vesile olmuştur.

Malatya’da örgün eğitime katkı sunan önemli paydaşlardan biri de Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Kurumudur. Dönemin Malatya Milletvekili Mahmut Nedim Zapçı ve arkadaşları tarafından kurulan kurum, İsmet İnönü’nün 7 Ağustos 1944’te Ulus Gazetesinde yayımlanan ve eğitim seferberliğini vurgulayan ve herkesin inisiyatif almasını isteyen yazısından hareketle kurulmuştu. Zapçı, İsmet İnönü’nün ilköğrenim hakkındaki direktiflerinin kendisinin ve birlikte yola çıkan arkadaşlarının “ibret ve intibah gözlerini” açtığını ve ilköğretim davasında kendilerinin de sorumluluk mevkiinde bulunduklarını ifade etmişti. Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Kurumunun açılmasıyla birlikte yapılan ilk iş; Aşağı Çarmuzu, İskender ve İlyas mahalleleri gibi şehrin varoşlarında okuma çağına girmiş ancak okula gidemeyen yoksul ailelerin kız ve erkek çocuklarının okutulması için Aşağı Çarmuzu ve Ferhadiye Mahallesi’nde iki binanın kiralayıp okula dönüştürülmesidir. Ayrıca toplanan yardımlarla da açılan okulların su, barınma ve hizmetli giderleri karşılanmış; kalan paralarla da yoksul ve kimsesiz çocuklara ayakkabı, elbise, defter, kitap ve kırtasiye yardımı yapılmıştı.

Malatya’nın ilçelerinde de şubeler oluşturan kurum, oralarda da örgün öğretime katkı sunmaya başlamıştı. Kurumun ilçelerdeki çalışmaları değerlendirildiğinde en faal şubenin Arapgir şubesi olduğu gözlemlenmiştir. Nitekim Arapgir şubesinde ilkokuldaki 70 yoksul öğrenciye elbise diktirilmiş; 23 Nisan 1945’de de çocuklara giydirilmişti. Arapgir şubesi, 1946’da da ortaokulda 30 yataklı bir pansiyonun masraflarını üstlenerek ilçe milli eğitim kurumuna büyük bir kolaylık sağlamıştı.

Kurumun önemli çalışmalarından biri de İstanbul ve Ankara’da yükseköğrenim gören Malatyalı gençlerin barınma ihtiyacını giderecek bir yurt projesiydi. Yurt yapılması için kurum adına yapılan yardımların yanı sıra gençlerin Malatya ve İstanbul’da düzenledikleri gecelerin

gelirleri de bu projeye aktararak 1945 yılı sonunda İstanbul Beyazıt'ta bir öğrenci yurdu açılmıştı. Yurdun perdelerine kadar bütün ihtiyaçları, yardımsever Malatyalılarca sağlanmıştı.

Malatya'da 1939-1945 yılları arasında dikkati çeken diğer paydaşlar da Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay, Yardım Sevenler Derneği ve Türk Hava Kurumu gibi gönüllü yardım kuruluşlarıydı. Yapılan çalışmaların ortak noktası yoksul ve kimsesiz çocukların eğitim-öğretime kazandırılması ve onlara yaptıkları maddi desteklerdir.

Kızılay ve Türk Hava Kurumu ayrıca okul çağındaki kız ve erkek öğrencilerin velilerini, yerelin tek gazetesi olan Fırat'ta verdikleri ilanlarla çocuklarını mesleki okullara göndermeleri yönünde bilgilendirmiş, çocuklarının meslek sahibi olmalarına vesile olmuşlardır. O dönemin iletişim araçlarının çok sınırlı olduğu düşünülürse bu tür bilgilendirmelerin ve özendirici yayınların da ne kadar etkili ve önemli olduğunu görebiliriz.

Çalışmanın bir başka önemli sonucu da yerel tarih için önemli olan çoğu eğitim gönüllüsü adsız kahramanların isimlerinin tespiti ve bu isimlerin tarihe not düşülmesinin gerekliliğidir.

İncelenen dönemde Malatya'daki eğitim seferberliği, sadece sayısal bir okullaşma oranı artışından ziyade, eğitimin toplumsallaşması ve yerelleşmesi noktasında somut bir başarı sergilemiştir. Maarif Vekâleti'nin kısıtlı imkânlarını yerel dernekler, Halkevleri ve gönüllü teşekküllerle tahkim etmesi, savaş yıllarının getirdiği bütçe ve personel kısıtlarını aşan özgün bir «kamu-sivil eşgüdümü» modeli ortaya çıkarmıştır. Bu durum, Erken Cumhuriyet dönemi eğitim politikalarının yerelde karşılık bulma kapasitesinin, yalnızca merkezi emirlerle değil, yerel aktörlerin süreci sahiplenme düzeyiyle doğrudan ilişkili olduğunu kanıtlamaktadır.

Netice itibarıyla 1939-1945 yılları arası Malatya örneği, eğitimin sadece dört duvar arasında yürütülen akademik bir faaliyet değil; salgın hastalıklarla mücadelede mesleki beceri kazandırmaya, sosyal yardımlaşmadan modernleşmeye kadar geniş bir yelpazeyi kapsayan bütüncül bir sosyal politika aracı olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu süreçte rol alan eğitim gönüllüleri ve yerel sivil toplum kuruluşları, devletin ideolojik ve pedagojik hedeflerini halka indiren temel köprüler vazifesi görerek, dönemin Malatya'sını bölgesel bir eğitim merkezi haline getirmişlerdir.

Kaynakça

5.1.Arşiv Kaynakları

T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

BCA., 490-1-0-0 Kutu No: 6, Dosya No:28, Sıra No: 23, Belge No: 6; BCA., Fon No:490-1-0-0-Kutu No:596-Dosya No:61-Sıra No:6, Belge: 1-4; BCA., Fon No:490-1-0-0-Kutu No:682-Dosya No:311-Sıra No:1, Belge:56-57; BCA., Fon No:490-1-0-0-Kutu No:683-Dosya No:315-Sıra No:1, Belge:38-39; 125; BCA., 490-1-0-0 Kutu No: 976, Dosya No: 783, Sıra No: 2, Belge No:9; BCA., 490-1-0-0 Kutu No:976, Dosya No: 783, Sıra No: 2, Belge No:8; BCA., 490-1-0-0 Kutu No:976, Dosya No:783, Sıra No: 2, Belge No:1; BCA., 490-1-0-0 Kutu No:976, Dosya No:783, Sıra No: 2, Belge No:10; BCA., 490-1-0-0 Kutu No:976, Dosya No:783, Sıra No: 2, Belge No:3-4; BCA., 490-1-0-0 Kutu No:976, Dosya No:783, Sıra No: 2, Belge No:6-7; BCA., 490-1-0-0 Kutu No:1057, Dosya No:1058, Sıra No: 1, Belge No:3-4; BCA.,490-1-0-0 Kutu No:1057, Dosya No:1058, Sıra No: 1, Belge No: 26; BCA.,490-1-0-0 Kutu No:1057, Dosya No:1058, Sıra No: 1, Belge No:109; BCA., 490-1-0-0 Kutu No:1060, Dosya No:1073, Sıra No: 1, Belge No:157; BCA., Fon No:490-1-0-0-Kutu No:1189-Dosya No:167-Sıra No:1, Belge:2; BCA., Fon No:490-1-0-0-Kutu No:1189-Dosya No:167-Sıra No:1, Belge:3; BCA., Fon No:490-1-0-0-Kutu No:1189-Dosya No:167-Sıra No:1, Belge:4

5.2.Resmi Yayınlar ve Tetkik Eserler

- Aydın, M. Korkud, Aydın, Mesut. Kaya, Fatih (2016). “Malatya Halkevi Öncülüğünde Gerçekleştirilen 26 Eylül Dil Bayramı Kutlamaları (1932- 1951)”, Electronic Turkish Studies, 11/21, ss.1-28
- Aydın, M. Korkud. (2016). “Malatya Halkevi Öncülüğünde Kutlanan Tasarruf ve Yerli Malı Haftası Etkinlikleri (1932-1951)”. Belgi. Sayı: 11 (Kış 2016/I), ss.111-132
- Beydağ, Lütfi.(1946). “Üniversiteliler Gecesi” Ufuklar, Fırat, 30 Temmuz.
- Malatya Vilayeti CHP Başkanlığı.(1938). Cumhuriyetin XV. Yılında Malatya.
- Tarhan, Avni.(2012) Yaşar Doğu Hayatı ve Örnek Sporculuğu. Ankara: Öncü Basımevi
- TBMM.(1993),İsmet İnönü’nün TBMM’deki Konuşmaları (1920-1973) II, Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları

5.3.Süreli Yayınlar

- Fırat, “Eşya Piyangosu”, 6 Ocak 1939
- Fırat, “Halkevi Konferansları”, 20 Ocak 1939
- Fırat, “Halkevimiz Bir Yazı Müsabakası Tertip Etti”, 17 Şubat 1939
- Fırat, “Halkevi Konferansları” 17 Şubat 1939
- Fırat, “1939 Yılı Egemenlik Bayramı ve Çocuk Haftası Programı”, 21 Nisan 1939
- Fırat, “Çocuk Esirgeme Kurumu Tarafından Fakir Çocuklara Yapılan Yardım”, 21 Nisan 1939
- Fırat, “Çocuk Bahçesi”, 5 Mayıs cuma 1939
- Fırat, “Mektep Kitaplarını Çocuk Esirgeme Kurumu’na Veriniz”, 27 Haziran 1939
- Fırat, “Çocuk Esirgeme Kurumu Yeni İdare Heyetini Seçti”, 28 Temmuz 1939
- Fırat, “Halkevinin Önemli Çalışması”, 25 Ağustos 1939
- Fırat, “Kızılay Cemiyeti”,1 Eylül 1939
- Fırat, “Resim ve Fotoğraf Sergisi”, 15 Aralık 1939
- Fırat, “Sayın Vatandaşlara”, 16 Şubat 1940
- Fırat, “Çocuk Bayramı Hazırlıkları”, 19 Mart 1940
- Fırat, “Güzel Bir İş ve Hayırlı Bir Faaliyet” 16 Nisan 1940
- Fırat, “Halkevi Resim Sergisi Açtı”, 11 Haziran 1940
- Fırat, “Halkevinde Müzik Dersi”, 14 Haziran 1940
- Fırat, “Halkevimizde Açılacak Sergi”, 19 Temmuz 1940
- Fırat, “Lisan Kursu”, 19 Temmuz 1940
- Fırat, “Sergi Açıldı”, 23 Temmuz 1940
- Fırat, “Halk Evimizin Yerinde Bir Mesaisi”, 26 Temmuz 1940
- Fırat, “Halk Evimizde Bir Konferans”, 30 Temmuz 1940
- Fırat, “Malatya’ya Yardım Sevenler Başkanlığından”, 13 Ağustos 1940
- Fırat, “Dil Bayramı”, 27 Eylül 1940
- Fırat, “Halk Evimiz Kış Mesaisine Başladı”, 12 Kasım 1940
- Fırat, “Halkevi Konferansları”, 22 Kasım 1940
- Fırat, “Halkevinde Resim Ve Fotoğraf Sergisi Açılacak”, 8 Aralık 1940
- Fırat, “Tasarruf Ve Yerli Malı Haftası”, 17 Aralık 1940
- Fırat, “Resim ve Fotoğraf Sergisi”, 20 Aralık 1940

- Fırat, "Çocuklara Yardım", 20 Aralık 1940
- Fırat, "Kimsesiz Çocuklara Yardım", 7 Ocak 1941
- Fırat, "Halkevi Fotoğraf Resim Sergisi", 14 Ocak 1941
- Fırat, "Halkevimizden Daha Geniş Mesai Bekliyoruz", 17 Ocak 1941
- Fırat, "Malatya Türk Hava Kurumu başkanlığından" 7 Şubat 1941
- Fırat, "Halkevi Konferansları", 14 Şubat 1941
- Fırat, "Konferans Müsabakası", 18 Şubat 1941
- Fırat, "Halkevi Komitelerinin Seçimi Arefesinde", 7 Mart 1941
- Fırat, "Halkevi Çalışmaları", 11 Mart 1941
- Fırat, "Profesör Ali Nihat Tarlan Konferans Verdi", 11 Mart 1941
- Fırat, "Profesör Ali Nihat (Tarlan) Şerefine Verilen Ziyafet", 11 Mart 1941
- Fırat, "Malatya Türk Hava Kurumu başkanlığından", 21 Mart 1941
- Fırat, "Çocuk Esirgeme Kurumu İdare Heyetini Seçti", 24 Mart 1941
- Fırat, "Kimsesiz Yavru'lara Yardım", 4 Nisan 1941
- Fırat, "Konferans", 15 Nisan 1941
- Fırat, "Konferans", 22 Nisan 1941
- Fırat, "Halkevinde Bayanlara Kurs Açılıyor", 29 Nisan 1941
- Fırat, "Türk kadını!", 27 Mayıs 1941
- Fırat, "Konferans", 8 Temmuz 1941
- Fırat, "Konferans", 11 Temmuz 1941
- Fırat, "Yardım Sevenler Cemiyeti", 18 Temmuz Cuma 1941
- Fırat, "Çay Ziyafeti", 26 Ağustos 1941
- Fırat, "Halkevi Reisliğinden", 14. Ekim 1941
- Fırat, "Konferans", 28 Ekim 1941
- Fırat, "Kimsesiz Yavru'lara Yardım Edelim", 21 Kasım 1941
- Fırat, "Kurslarda Bulunan Talebelerin İmtihanı Başladı", 25 Kasım 1941
- Fırat, "Konferans", 28 Kasım 1941
- Fırat, "Yardım Sevenler Cemiyeti İdare Heyetini Seçti", 28 Kasım 1941
- Fırat, "Okuma Yazma Kursu", 2 Aralık 1941
- Fırat, "Dikiş Nakış Çiçek Sergisi", 2 Aralık 1941
- Fırat, "Halkevimiz Önemli Bir Sergi Açmıştır", 9 Aralık 1941
- Fırat, "Resim Sergisi Kapandı", 20 Ocak 1942
- Fırat, "Çocuk Esirgeme Kurumu'nun Yıllık Kongresi", 24 Şubat 1942
- Fırat, "Kızılay Kongresi Yapıldı", 27 Şubat 1942
- Fırat, "Grekoromen ve Serbest Güreş Öğretilecek", 3 Mart 1942
- Fırat, "Hava Kurumu Yeni İdare Heyetini Seçti", 17 Mart 1942
- Fırat, "Yardım Sevenler Cemiyeti İdare Heyeti Toplandı", 24 Mart 1942
- Fırat, "Halkevi Yazı Müsabakası", 7 Nisan 1942
- Fırat, "Güzel Yazı Müsabakası", 14 Nisan 1942
- Fırat, "Yardım Sevenler Cemiyeti'nin Kongresi", 2 Haziran 1942

- Fırat, “Diploma Verildi”, 30 Haziran 1942
- Fırat, “Halkevi Bu Senede Kurslar Açtı”, 3 Temmuz 1942
- Fırat, “Kızılay Cemiyeti Reisi Seçildi”, 10 Temmuz 1942
- Fırat, “Malatya Hava Kurumu Başkanlığından”, 21 Temmuz 1942
- Fırat, “Balo”, 24 Temmuz 1942
- Fırat, “Yardım Sevenler Cemiyeti Şubesi İl Kongresini Yaptı”, 24 Temmuz 1942
- Fırat, “Yardım Sevenler Balosu”, 31 Temmuz 1942
- Fırat, “Dil Bayramı Kutlandı”, 29 Eylül 1942
- Fırat, “Halkevi Başkanlığından”, 3 Kasım 1942
- Fırat, “Biçki, Dikiş ve Nakış Sergisi Açıldı”, 1 Aralık 1942
- Fırat, “Resim Sergisi Açıldı”, 12 Ocak 1943
- Fırat, “Zengin Bir Müsamere”, 5 Şubat 1943
- Fırat, “Çocuk Esirgeme Kurumu Senelik Toplantısını Yaptı”, 2 Mart 1943
- Fırat, “Biçki Dikiş İmtihanları Yapıldı”, 16 Mart 1943
- Fırat, “Yardım Sevenler Cemiyeti’nin Fakir Çocuklara Yardımı”, 20 Nisan 1943
- Fırat, “Yardım Sevenler Cemiyeti’nin Toplantısı”, 18 Mayıs 1943
- Fırat, “Halkevinde Kurslar Açıldı”, 13 Temmuz 1943
- Fırat, “Yeni Bitki Dikiş Yurdunda Güzel Bir Sergi Açıldı”, 13 Temmuz 1943
- Fırat, “Spor”, 14 Ocak 1944
- Fırat, “Halkevi Müsameresi Büyük Bir Başarı İle Sona Erdi”, 21 Ocak 1944
- Fırat, “Milli Şair Mehmet Emin Yurdakul Anılacak”, 25 Ocak 1944
- Fırat, “Çocuk Esirgeme Kurumu Yıllık Kongresini Yaptı”, 1 Şubat 1944
- Fırat, “Fransızca Kursu Açıldı”, 28 Mart 1944
- Fırat, “Abdülhak Hamit Anıldı”, 14 Nisan 1944
- Fırat, “Halk Evimizin Fakir Çocuklara Yardımı”, 18 Nisan 1944
- Fırat, “Hava Şehitlerimiz Anıldı”, 16 Mayıs 1944
- Fırat, “Kurs Açıldı”, 27 Haziran 1944
- Fırat, “Halkevinde Kadınlar İçin Okuma Yazma Kursu Açılıyor”, 18 Ağustos 1944
- Fırat, “Türk Hava Kurumu’nda Bir Toplantı Yapıldı”, 22 Ağustos 1944
- Fırat, “Talebeleri Himaye Cemiyeti Teşekkül Edecek”, 13 Ekim 1944
- Fırat, “Yurtta Havacılık”, 20 Ekim 1944
- Fırat, “Okumuşu Çoğaltma, Okumayı Koruma”, 7 Kasım 1944
- Fırat, “Faydalı Bir Kurum”, 14 Kasım 1944
- Fırat, “Okumuşu Çoğaltma Cemiyeti”, 8 Aralık 1944
- Fırat, “Çocuk Esirgeme Kurumu çalışmaları”, 26 Aralık 1944
- Fırat, “Malatya’ımızda Okumuşu Çoğaltma Okuyanı Koruma Kurumuna Bağışta Bulunan Zevat”, 2 Ocak 1945
- Fırat, “Türk Hava Kurumu Yıllık Toplantısını Yaptı”, 19 Ocak 1945
- Fırat, “Çarmuzu Mahallesi’nde Bir İlkokul Açıldı”, 23 Ocak 1945
- Fırat, “Cezaevinde Okuma Kursu Açıldı”, 23 Ocak 1945

- Fırat, “Yoksun Öğrencilere Yardım”, 26 Ocak 1945
- Fırat, “Konferans”, 9 Şubat 1945
- Fırat, “İlkokul Öğrencilerinin Uçak Modelleri Kursu Törenle Sona Erdi”, 9 Şubat 1945
- Fırat, “Çocuk Esirgeme Derneğinin Yıllık Toplantısı Yapıldı”, 13 Şubat 1945
- Fırat, “Yardım Sevenler Cemiyetinden Çağrı”, 16 Şubat 1945;
- Fırat, “Yardım Sevenler Derneği Kongresi”, 20 Şubat 1945
- Fırat, “Yardım Sevenler Derneği Yararına Temsil”, 9 Mart 1945
- Fırat, “Yardım Sevenler Derneği Öğrencilere Önemli Yardımlar Yapıyor”, 17 Nisan 1945
- Fırat, “23 Nisan Bayramı Münasebetiyle”, 20 Nisan 1945
- Fırat, “Arapgir’deki Yoksul Talebelere Yapılan Yardım”, 4 Mayıs 1945
- Fırat, “Malatya Türk Hava Kurumu Başkanlığından”, 1 Haziran 1945
- Fırat, “Okumuşu Çoğaltma ve Okuyanı Koruma Kurulunun Çalışmaları”, 22 Haziran 1945
- Fırat, “Malatya Kızılay Derneği Başkanlığından”, 17 Temmuz 1945
- Fırat, “Yardım Sevenler Derneği Menfaatine Verilen Temsil”, 24 Temmuz 1945
- Fırat, “Sergi”, 31 Temmuz 1945
- Fırat, “Okumuşu Çoğaltma Okuyanı Koruma Kurulu Tüzüğü”, 21 Ağustos 1945
- Fırat, “Okunuşu Çoğaltma Ve Okuyanı Koruma Derneğinin Kongresi”, 14 Eylül 1945
- Fırat, “CHP Malatya Halkevi Başkanlığından”, 4 Aralık 1945
- Fırat, “Kızılay Yeni İdare Heyetini Seçti”, 11 Aralık 1945
- Fırat, “Gençlerimizin Faaliyeti”, 12 Şubat 1946
- Fırat, “Arapgir’de Öğrencilere Değerli Yardımlar Yapıldı”, 8 Mart 1946
- Fırat, “Bağış”, 8 Mart 1946
- Fırat, “Malatya Kayısı Gecesi”, 26 Nisan 1946
- Fırat, “Üniversiteliler Gecesi” 30 Temmuz 1946
- Ulus, “İlköğretim Davamız”, 7 Ağustos 1944

5.4.Dijital Kaynaklar

- Bilgin, Taner, “Himâye-yi Etfal Cemiyeti(1921-1935)”, Türk Maarif Ansiklopedisi, <https://turkmaarifansiklopedisi.org.tr/himaye-yi-etfal-cemiyeti>. (02.12.2025).
- Gündüz, Mehmet “Çocuk Esirgeme Kurumu”, Türk Maarif Ansiklopedisi, <https://turkmaarifansiklopedisi.org.tr/cocuk-esirgeme-kurumu>.(02.12.2025)
- “Sporda 50 Yıl: Emeğin Mükâfatı”, <https://istanbulansiklopedisi.org/handle/rek/14991?locale=tr>(02.12.2025)
- Turan, İlhan.(2002). İsmet İnönü, Eğitim-Öğretim Üzerine, Ankara: Türk Eğitim Derneği-İnönü Vakfı, <https://www.ismetinonu.org.tr/yayinlar/>(2.12.2025)
- Türkiye Yardım Sevenler Derneği, Tarihçe, <https://www.tysd.org.tr/>
- Türkiye Yardım Sevenler Derneği, Tarihçe, <https://www.tysd.org.tr/>(2.12.2025)